



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Waerchtighe Historie Van de Martelaers Van Gorcom

Estius, Wilhelm

Antwerpen, 1604

Der waerachtigher Historien Van de Martelaers Van Gorcom Het vierde
boeck.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-64552](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-64552)

Der waerachtigher
HISTORIEN

Van de
 MARTELAERS VAN GORCOM

Het vierde boeck.

CAPITTEL I.

Van een miraculeus visioen vande Martelaers aen
 eenen borgher van Gorcom ghetoot.

1. Reg. 2

Ioan. 12

Godt al-maghtigh die deur den prophete
 ghelproken heeft: Soo wie my eere be-
 wijst dien sal ick glozificeren / en weder-
 om deur synen sone: Soo wie my dient/
 dien sal myn vader eeren: en gheeft niet alleen de
 troone des eeuwighen leuens aende ghene die deur
 synen naem de tydelijcke doodt hebben gheleden/
 maer oock in dese werelddt geweerddicht hy dickwils
 sy-seluen te vertoonen ende te wesen een Martelaer
 (dat is een ghetuyghe) van sijne Martelaeren / als
 hy met eenighe Goddelijche ghetuyghenissen hen-
 lieder heylighepdt ende glozie gheloofelijck maec-
 kende byden menschen / hen al-soo vereert / dat de
 werelddt die hen plagh te versmadé ter wijlen sy leef-
 den / de selue nu ouer-leden zijnde begint in ceren te
 houden / om dat sy hen vertiert siet met miraculen
 als ghetuyghenissen vanden hemel ghegheuen.
 Waer in hoe vele dat onse Martelaren ghegunt is
 van Gode / den welcken de heylighe Kercke predikt
 wonderlijck te wesen in sijne heylighen / wille ick
 met

met korte woorden verhaelen: nochtans en sal ick niet voort-haelē alle t'ghene dat van dier sorten is gheschiedt. (Want ick verstaē dat de plaetse vande begrauenisse der Martelaerē totten dagh van heden toe in't midden vande vanden wordt vande Catholijcke mans ende vrouwen Godt-vruchtelijck besocht/datter oock vele deur hunne verdiensten van Gode verfoecken ende vercrijghen verscheydene beneficien van ghesondt-maekinghe.) maer sal alleenelijck vertellen de punten daer ick sonderlinghe en sekere kennisse af-ghecreghen hebbe. Ende veurwaer dit dunckt my dat het aller-eerste behoort gestelt te wesen / daer Godt sijne Martelaeren mede heeft willen vereeren in de selue ure / als sy deur der beulen handen aenden hals ghestroopt wesende noch nauwelijcks van deser werelbt verscheyden en waren. Een man te Gorcom seer uyt-nemende oprecht van leuen ende van ghelooue. Marthijs van Thore (welcken toe-naem sy ontfanghen hadde vande plaetse sijner geboortē/wesende een Vrijheydt-inde Kempen) was ghewoon allen nachte uyt den bedde op-staende Gode te bidden veur de wel vaert vander stadt. Desen omtrent vier uren naer d'midden van dien nacht / als de Martelaers ghedoodt zijn / wesende in sijn ghewoonelijcke deuotie ende ghebeden / heeft hen allen te samen ghelien in een vilsien met witte cleederen bekleedt / ende op hunne hoofden hebbende goude croonen / met een wonderlijck schijnfel / ende hun hayr opde schouderen hanghende als in vlechtē in goeden schicke / sehene hunne aen-siechten eerlijcken te verrieren / ende hen een groote degelijckheydt ende maesteyt mede te brenghen: deur welke ghesteltenisse ghy moghet verstaen dat te kennen ghegheuen wordt / oft dat sy waren waerachtighe Nazareen deur hunne doot

den Heere versch op-ghedraghen / oft dat hunne sie-
 len waren als bruyts / die den eeuwichen Bruyde-
 gom tot het onsterfelijk leuen en hemelsche bruyd-
 loft te ghemoet trocken . Dat dit visioen niet ver-
 siert en is / d'welck yemandt ander-sins soude mo-
 ghen vermoeden / blijkt ghenoech uyt dese redene.
 Want al-soo haest alst dagh gheworden was / dese
 man comende tot sijne Catholycke mede-borghers /
 die met aller begeerten verlangden naer de verlos-
 singhe der ghebanghenen / ende de selue veur-seker
 verhoften midts de vrieuen vanden Prince van
 Orangien bouen gheroert / heeft hen met dul-da-
 nighe woorden toe-ghesproken : Borghers / ghy
 en derft niet hopen dat sy meer herwaerts sullen co-
 men. Want nu hebben sy hun martyrie vol-braght.
 Nu hebben sy ontfanghen de croone der martyrie.
 En om niet te twyfelen / ick selue / gheloouet my /
 hebbe hen allen gecroont ghesien. Al-soo dat-men
 te Gorcom al wieste ende ghelooft dat sy ter doot
 ghebraght waren / eer yemandt vanden Biele
 weder-om comende soude hebben connen de tijdin-
 ghe ghebrenghen. Oock mede dat ter seluer uren
 de Martelaers hunnen strijdt gheepndt hebben als
 dit visioen den veur-seyden goeden man vertoont is
 gheweest / hebben naer-der-handt getuyght die als-
 doen ten Biele waren / ende de saecke ouer al ver-
 brydt wesende / heeft het ghenoech te kennen ghe-
 gheuen . Want hoe wel sommighe vande Martes-
 laeren langher hebben bliuen leuende hanghen / al-
 tijdt de executie vande soldaten aen-ghericht / is ghe-
 epndt ter seluer uren die wy geseght hebben. En deur
 de vertooninghe de Heeren hebben wel connen ver-
 schijnen als gecroont metten heelen hoop der Mar-
 telaeren / die al-noch niet gestoruen / stracks moesten
 ontfanghen de croone der onsterfelijkhepdt.

CAPITTEL II.

Van een ander miraculeus visioen.

Dier-ghelyck visioen ter seluer uren ende inde selue stadt heeft verclaert aen hem verdoont te wesen een andere Mattheys toe-ghenaemt van Ct. Dese is mijn doom gheweest / ende uyt synen montt heeft het ghehoort mijn eyghen broeder. Want alsoo hy / ghelyck vele Catholijcken doen ter tijdt deden / met sijn huys-vrouwwe een groot deel van dien seluen nacht hadde ouer-bzaght met bidden veur de wel-vaert vander stadt ende vande ghevanghenen / ende ten lesten sy-seluen te ruste hadde begheuen / heeft de selue Martelaeren ghelien in orden staende veur sijn bedde / met groote claerighcydt / gratie ende blijdschap ouer-goten : de Minder-broeders alle te samen in hun ghewoonelijck habijt / ende de twee Pastoors met sijnen choor-cleederē oft ouer-rocken aen. Maer de Gardiaen schene hem met een sonderlinghe soetighcydt toe te lachen / ghelyck hy in sijn leuen plagh. Ende al-soo sy veur-by passeerden / soo dochte hem dat H. Nicolaes de Pastoor uytstekende sijn handt / aen sijnner huys-vrouwwe (wiens biecht-vader hy gheweest hadde) met een teecken des cruyces heur de benedictie gaf. Dese dinghen heeft hy stantastelijck verclaert gesien te hebben / niet inden droom oft fantasije / maer met opene ende wackere oogen. Hy was een man simpel / recht uyt / ende Godt-vreesende : in wien ouer-sulcks gheen vermoeden plaetse grijpen en can van soo groote bedrieghelijckheyt / dat hy al-sulcken fabel uyt sijn eyghen hoofdt versiert soude hebben. Sulcks wete ick oock dat de andere is gheweest / wien het veurgaende visioen verdoont was. Want aen dus-danighe

nighe menschen plagh de Aller-hooghste sijn secreten
 Pfal. 24 te openbaeren / ghelijck David ghetuygh: Het se-
 creet des Heeren aen den ghenen die hem vreesen.
 Prou. 3. Ende de Wijse-man: Met den op-rechten is sijn se-
 creet. Oft ghelijck wy lesen: Metten simpelen is sijn
 sprake. Want ghelijck Gregorius seght / De herten
 onder-wijst Godt met hooghe verholentheden deur
 de strale sijner besoeckinghe / die deur gheen schadus-
 we van dubbelhepdt verdupstert en worden.

CAPITTEL III.

Hoe Matthijs van Thore wt het perijckel des
 doodts deur de verdiensten der Martelaeren
 verloft is.

Voords dunckt mi dat ick hier niet en behoor
 te vergheten wat wel-daedt dat Godt de Hee-
 re naer-der-handt aen eenen van dese twee deur sijne
 Martelaeren heeft verleent. Het is ghebeurt / ghe-
 lijk wy van verscheydene die all-doen te Gorcom
 waren hebben verstaen / niet langhe naer der Mar-
 telare doodt / dat de veur-sepde Matthijs vā Thore
 hebbende vele jaren ghebrackelijck gheweest van
 ghescheurthepdt (welcke is een sieckte van het uyt-
 borstende inghewandt) eens in grooter pijnen lagh
 tot perijckel van steruen toe. Sijn in-ghewandt
 hadde nu vier-en-twintigh uren oft daer omtrent
 upt-gehanghen / ende en conste in gheener manie-
 ren in-geholpen worden / soo dat de arme man geen
 hope van leuen meer en schene te hebben. Men ghe-
 bruyckte alle t'ghene dat-men teghen dul-danigen
 aenstaende perijckel gewoonelijck is te gebruycke.
 Alle welke dingē hem geen bate by-bringende / soo
 en verwachtede-men anders niet als de doodt veur-
 seker. Ten lesten de crancke verlaetende alle mens-
 schelijcke

schelijcke remedien/ heeft met sterck betrouwen aen-
gheroepen de Goddelijcke by-standigheyt deur de
middelinghe ende verdiensten der Martelaers van
Gorcom/ die onlanghs ten Bziele deur het Catho-
lijck ghelooue de doodt hadden ghestoruen. Ende
dit Godt-vruchtigh ghebedt is verhoort. Want
ter-stondt niet sonder verschricktheydt van alle die
daer teghen- wordigh waren van het perijckel ver-
loft wordende / heeft sijn ghesondtheydt ghecregen/
ende de reste van sijn leuen heeft hy Gode ende die
H. Martelaeren danck gheweten.

CAPITTEL IIII.

Van eenen anderen die vande pijn van't stercken
gheholpen wierdt.

Hier sullen wy by voeghen een ander dat bin-
nen den Bziel ghebeurt is/ ghelijck wy verstaen
hebben wpt den Abt van t'clooster ghenoeint Ma-
rie-weerd. Een Catholijck man van den Bziel/
lijdende seer sware pijnen van het stercken/ is ghe-
gaen buyten de poortē der stadt/ ende by-naer crup-
pende ghecomen ter plaetsen daer de lichaemen der
Martelaeren gegraven laghen. Ende al-daer oodt-
moedelijck stortende sijn ghebedt tot den ghenen die
de Martelaers hadde ghecroont / heeft ter-stondt
remedie ghecreghen: want hy van t' stercken verloft
zijnde / is heel ghesondt t'huyf- waerts ghekeert/
Godt danckende / die deur de verdiensten van sijn
Vpighen miraculen sijner moghentheydt laet ghe-
schieden.

CAPITTEL V.

Van een miraculeuse victorie ouer de Geusen
vercreghen.

Hier by dient die heerlijcke victorie/ die des Co-
ninghs volcks deur een groot ende sonderlinge
wel-daedt Gods ouer de rebelle byandē ende ketters
vercreghen hebben omtrent Harlem een stadt van
Hollandt/ het eerste iaer naer der Martelaerē doodt/
ende dat merckelijck opden ver-iaer-dagh hunner
passie/ ende opde selue ure als sy van deser wereltd
verschieden. Het welck hoe dat toe-ghegaen is sal
ick nu verhalen. De stadt van Harlem was seer
nauw belegghert van des Coninghs leggher/ al-so
dat de eet-ware nu by naer al verteert wesende/ den
hongher de alendighe stadt seer deerlijck benauwde.
Wesende dan in desen uptersten noodt hebben de
Geusen van Hollandt oock met hunne upterste
maght de selue soeckē te ontfetten/ alle de ghene die
van hunne nieuwe ghesinthevdt waren/ soo dat sy
van selfs ende op hunne epghe boze dienende/ des-
sen aen-slaggh aen-beerdt hebben/ hebbende verga-
dert eenen leggher van vier duysent voct-knechten/
ende vijfhondert peerdt-volcks. Dese hebben hen
doen noemen Bemimmers oft Lief-hebbers/ om dat
sy/ naer hun segghen/ alleen ghedzeuen deur de
liefde tot het vader-landt ende religie al-sulcken
stuck hadden bestaen/ daer nochtans inder waer-
hevdt hen daer toe vele meer dzeue hunnen haet te-
ghen den Catholijcken Coningh ende de Catholijc-
ke religie. Te dier tijdt warendes vele Catholijc-
ken van Gorcom eens-deels al-noch in hunne stadt
blijuende/ eens-deels in andere steden vluchtigh
wesende/ de welcke den auondt van den veur-sepden
ver-

ver-iaer-dagh vande passie der hepligher Martelaer-
 ren / ghewillighlyck ende Godt-vruchtighlyck met
 vasten hebben willen hepligh-maecten / ende den
 seluen dagh vieren als eenen feest-dagh : maer soo
 wel den auondt als den dagh met deuote ghebeden
 ouer-brenghen / Gode oodt-moedelijck biddende/
 dat hy den boosen aen-slagh der ketteren soude te
 niet doen / hunnen raedt om-stooten / hun crachtebe-
 nemen / hun hooberdighepdt verdrukke / en het ghe-
 heele landt sijn wel-vaert met de Catholijcke religie
 soude willen weder-om verleenen. En dit alle te sa-
 men hebben sy derren hepschen deur de middelinge
 ende verdiensten vande nieuwe Martelaeren / als
 wel versekert wesende / dat de ghene die om de be-
 lijdinghe des Catholijcks gheloofts deur de handen
 der ketteren ghedoodt waren / waerachtighe Mar-
 telaeren Christi waren / ende als vzienden Godts /
 ende veur-sprekers van onse salighepdt / by Gode
 vzijelijck wel moghten aen-gheroepe worden. Dan
 hoe dat dit Godt-vruchtigh en deughdelijck werck
 des ghebedts vande Catholijcken geens-sins te ver-
 gheefs gheweest en is / heeft het eyndeken wel
 ghetoot. Den hoop der Geusen was nu al veer-
 digh / hebbende met hen omtrent vijf-hondert wa-
 ghens (ghelijck oock Laurentius Surius in sijne
 historie verhaelt) gheladen met victualie / wapenen
 ende andere gereedschap tot verwepringhe dienen-
 de / die sy veur-ghenomen hadden met gheweldt
 deur hunner vbanden legheer vrekende inde stadt te
 brenghen. Opden neghensten dagh Julij inden
 daghe-raedt is der Geusen legheer onverhoedts ghe-
 vallen op het quartier vanden legheer daer de Duyt-
 sche soldaeten laghen. Maer sy-lieden die nauwe-
 lijcks ses hondert sterck en waren / ende daer-en-
 bouen seer verbaest deur dit groot ende subijt ghe-
 weldt

weldt vanden vpyandt / zijn al-soo deur het hemelsche
 by-standt versterckt gheworden / dat sy ouer-hoop
 loopende ende hun ghewepr nemende / inden eersten
 alleen dit swaer gheweldt hebben teghen-ghelou-
 den / ende daer naer vande andere syde des leghers
 onder-standt cryghende / dien grooten ende wel-
 ghemonteerden hoop der vpyanden hebben t'eene-
 mael verstroyt / ende omtrent twee duysent voet-
 knechten / met hondert peerdt-ruyters verflaghen /
 ende d'andere doen de vlucht nemen / daer sy oock
 ghenomen hebben meer als dry-hondert waghens
 vol aller-hande prouisie. Naer dese groote neder-
 laghe hebben die van Harlem / wesende inden upt-
 tersten hongherf-noodt / ende nu verlozen hebbende
 alle hope vā onder-standt ende victualie / ter-standt
 hen seluen met oodt-moedt ouer-gegeuen in han-
 den vande Catholycke Maiesteyt / hebbende alleen
 hen leuen besproken / ende deur hunne meuble goe-
 den op-ghebraght sekere somme geldts / op dat die
 vande soldaten niet en souden berooft worden.
 Al-soo is den vierden dagh daer naer / dat is op den
 der-thiensten Julij s' Cominghs volck inder stadt
 ghetrocken / ende van dien tijdt is het Catholyck
 ghelouue inde selue stadt weder ghebraght / ende
 omtrent acht iaeren langh / niet teghen-staende de
 menichte der ketteren heel Hollandt deur t' selue be-
 nijdende / bewaert gheweest / niet sonder sonder-
 linghe by-standighepdt Godts : te weten tot dat
 deur een qualijck beraden ende ongheluckighe paci-
 ficatie van beyde de partijen (daer hier niet meer af
 en dient verhaelt) de ghesteltenisse des landts om-
 ghekeert / ende den borgheren van Harlem hunne
 openbare oeffeninghe vande Catholycke religie te-
 ghen hunnen danck ontweldicht is / die-mien noch-
 tans tot noch toe niet en heeft connen ontweldigen
 Junne

hunne op-rechte Catholijcke ghesintheydt / 'noch
 oock het ghebruyck van hunne religie / emmers in 't
 verborghen . Ter eeren van dese victorie heeft eene
 Augustinus Mezer van Furstenbergh een Poete en-
 de Theologant / ende doen ter tijdt Predicant van-
 den Catholischen legher onder de Duytschen / ghe-
 maect twee veerskens / begriipende het iaer / maedt
 ende dagh van dese gheschiedenisse / ende luyden
 aldus :

Den neghensten I V L I V a L t Metter daet,
 Den geVsen ContrarI, s'ConInCks VoLCK
 te baet .

Om der coytheydt wil laete ick achter het Carmen
 dat de selue Aucteur heeft ghedicht / daer by beschrij-
 uende desen slaggh ende victorie / ende de selue toes-
 schijvende (als eenen Catholijcken Poete betaemt)
 de hulpe Godts. Daer hy de selue ure vanden veur-
 seyden slaggh ende alle de reste verhaelt / accorde-
 de met t'ghene dat wy hier veuren hebben gheschre-
 uen . Maer al ist saecke dat hier yemandt soude
 moghen teghen-segghen / meynende dat dese ghe-
 schiedenisse meer behoort toe-gheschreuen te wor-
 den het gheluck / oft de vromigheydt der soldaeten
 oft de slappigheydt vande weder-partije : nochtans
 en twyfele ick veur-waer niet / dat wy al-sulcken
 veur-spoedighen strijdt die heylighe Martelaeren
 moeten danck weten : by-sonder daer soo vele
 teekenen ende merckelijcke redenen t'samen co-
 men . Onder welke d'eerste is het Godt-vruch-
 tigh ende sorggh-buldigh ghebedt van vele Catho-
 lycken die de Goddelijcke hulpe teghen de vyanden
 deur de verdiensten der heyligher Martelaeren wa-
 ren versoekende : het tweede / den ver-iaer-dagh
 hunner passie / ende dat den aller-eersten : het derde
 dat oock den tijdt vanden slaggh accordeert mette ure
 ¶ van

van hunne passie : het vierde voeghe ick daer by / dat de maniere ende heerlijkheydt vande victorie merckelijck ghetoont heeft dat Godts handt daer teghen-wozdigh was stryjdende deur sijn heylighe Kercke. Alle welcke dinghen t'samen gheconside-reert wesende / sullen met reden alle Godt-vruchtige Christene herten inne-drucken / dat daer-om al-sulcke victorie op sulcken dagh ende ure soo won-derlijck van Gode is ghegunt gheweest / op dat hier deur als deur een claere ghetuyghenisse van synen Goddelijcken wille / den iaerlijckschē ver-iaer-dagh der heyligher Martelaeren aende nae-comelinghen soude worden gherecommandeert.

CAPITTEL VI.

Hoe Baltazar Geerard deur de verdiensten der Martelaeren is versterckt gheweest.

EEn ander punct wil ick verhaelē het deur-gaen-
de niet seer onghelijck. Vghelijcken is bekend de heerlijcke vromighcydt van Baltazar Geerardt Bourgoignon / deur de welcke hy den ghemeynen vbandt des landts ende der religie deur sulcks ghe-declareert ende verbzeuen / heeft cloeckelijck om hals ghebzacht / ende met wonderlijcke patientie ver-dragen de schroomelijcke lichaemelijcke tormenten hem aen-ghedaen. Waer in hy sy-seluen heeft ver-toont ende ghedzaghē in onsen tijde als een andere Joannes Nicomediensis / de welcke om dat hy de goddeloose placaten der Princen teghen de Chris-tenen vande open-baere plaetse daer sy gehanghen waren af-ghetrocken ende open-baerlijck gescheurt hadde / aller-hande sorten van tormenten hem upt dier redenen aen-ghedaen / heeft met al-sulcken vlijtigheydt des aen-gesichts ende des gheests ver-dzaghē /

Euseb.
l. 8. Eccl.
hist. 6. 5.
Marty-
rol.
ad 7. i-
dus Sep.

vzaeghen/datter oock niet een teecken van eenighe
 verdzietelijckheydt aen hem en conste ghemerckt
 worden. Dese groote vromigheydt naer-volgende
 Baltazar Geerard / en heeft dat heerlijck stuck
 wercks niet willen bestaen / sonder eerst gewapent
 te zyn metten schildt des ghebedts tot Gode. Want
 opden ver-iaer-dagh der Martelaere van Gorcom/
 in't twelfste iaer naer hunne passie / is hy binnen
 Delft in Hollandt/ daer hy om dit stuck aen te rich-
 ten ghecomen was/ heymelijck iunc-ghegaen inden
 tempel/ en heeft al-daer oodt-moedelijck (ghelijck
 sommighe Catholijcke bozghers van Delft / die
 daer teghen-wozdigh waren / hebben ghetuyght
 hem ghesien te hebben) metten blooten hooft ende
 ghebooghde knieden / met ghebouwene ende op-
 ghestekene handen Gode met groote deuotie ghe-
 bede wel een ure oft meer. Dan het af-loopen vande
 saecke leert wel dat hy verhoort is geweest / te weten
 vercreghen hebbende de vromhertigheydt die hy
 s' daeghs daer naer opden thiende Julij/ als hy den
 Tyran verflaghen heeft / ende de vier volghende
 daghen heeft ghetoont schier ongeloouelijck/ als hy
 deur upt-ghelene tormenten / ende deur de aller-
 schroomelijckste doodt sijn glorieus martyrie vol-
 eyndt heeft/ soo dat oock de vyandē selue verschriekt
 waren. Waer-om en sullen wy dan ons niet mo-
 ghen laeten veur-staen dat sulcke heerlijcke ende tot
 allen tijden prijs-bare virtozie van Gode aen Bal-
 tazar is verleent gheweest deur de gebeden ende ver-
 dienften van onse Martelaeren / op wiens ver-iaer-
 dagh hy sijnen aen-staenden strijdt Gode den Heere
 met sulcke vierigheydt des ghebedts hadde ghere-
 commandeert?

CAPITTEL VII.

Hoe Rutgert van Est arbeydende in dese historie te vergaderen van een perijkuleuse sieckte genesen wierdt.

Ick com e nu tot den ghenen die in't onder-soecken ende vergaderen vande wercken van onse Martelaeren de principaelste en aller-meeste neerstigheyt herft ghedaen / ende my de materie ouer-al vergadert in't rouw heeft ouer-gheleuert om te schryuen. Want in hem oock som mige dinghen zijn geschiedt / de welke ick meyne niemant vande Godt-bzychtighe menschen loochene en sal geschiedt te zijn / om dat ons Godt de verdiensten van sijn Martelaeren soude aen-prijzen. Dese is geweest mijn eygen broeder Rutgert van Est / een man (gelijck vele menschen met my wel wetē) van grooter Godt-bzychtigheyt tot Gode / en uyt-gestorte mildtheydt tottē armen. Van wie veur-waer ick niet en hebbe mogē seggen: alleen in het punct dat wy nu veur handen hebben / maer oock op dat ick niet en schijne mijnen aller-liefsten broeder te beroouen van sijnen behoorlijcken lof / oft my-schuen in dit teghen-wozdigh stuck wercks yet meer toe-schryuē als betaemt: gemerckt dat hy in sijn leuen / soo met vrieuen absent zijnde als met woorden teghen-wozdigh / is gheweest een gheduerighe raetds-man ende voozdt-stouwer tot t'ghene dat ick in dese historie hebbe ghedaen. Sijn redene om dit werck aen te nemen die hy my dickwils heeft vertrocken / was dese: Hy merckte dat sommighe seer licht-beerdighlijck ende sonder behoorlijck onder-soeck hen begaue tot schryuen vande historie der Martelaere / aen-veerdende al wat sy van eenigher sijden consten ghehooren. Hy merckte oock

te oock andere die hunne gheluytheydt al te seer
volghden / niet sonder groot achter-deel vande
waerheydt / in't particulier desen oft dien persoon al
te vele toe-ghedaen zijnde. Dat sommighe oock
de vrome seften vanden eenen ghedaen een an-
deren toe-schreuen. Ende dat eene die gheweest was
vande af-ghewekene / om sijn schande ende onbro-
migheydt te bedeckē / niet alleen een on-vol-maerk-
te historie hadde ghemaect / maer oock al te slap
was geweest in te vol-prijzen der vromigheydt van
de ghene die vol-herdigh waren ghebleuen. In alle
dese dinghen was hy bedroeft om het onghelyck dat
den Martelaeren geschiedde / den welcken daer deur
ontnomen wierdt hunnen waerachtighen ende se-
keren lof / en onwaerachtigen ende onsekeren wierdt
toe-geschreue. Willende daer-om teghen al-sulcken
quaedt eenen goeden middel schicken / op datter niet
en soude ontbrekē noch aen de waerheydt / noch aen
de glorie der Martelaeren / met eenen goeden puer
gedreuen zijnde / heeft selue aller-eerst het werck be-
staē / ende daer naer my versocht ende aen-gestouwt
dat ick sijn begonst werck soude vol-brengē / en de
materie soude faconerē / en al-soo t'geheel werck in't
licht brengē. En veur waer om van sijn neerst-gh-
heydt wat meer te segghen / doen hy binnē Utrecht
in ballinghschap was by-naer twee gheheele iaeren
langh naer der Martelaeren doot / als de kennisse
vande saecke noch gheheel versch was / als noch in't
leuen ende niet ontballen en waren de ghene die me-
de inde ghevanghenisse / oft oock eenighs-sins in't
lijden met hen gheweest hadden / oft die't met
hunne ooghen ghesien hadden oft ghehoort vande
ghene dier teghen-woerdigh waren gheweest / heeft
hy alle sijn sozgh-vuldigheydt daer toe bestelt / dat
hy soude weten al wat dat den Martelaeren te Gor-

rom / te Doordrecht / ende inden Briel was aenghedaen. Soo dat hy van eenen peggelijcken die van daer quam / die hem dochte yet te weten van t'ghene datter ghepasseert was (als hy emmers ghe-loof-weerdigh was) onder - vragghde seer nauw ende curieuselijck van alles / ende t'ghene dat hy van hen hoorde / stelde ter-skondt by gheschryfte. Ick laet staen t'ghene dat hy te Gorcom mette Martelaeren veur eenen tydt ghevanghen zijnde / self ghesien hadde / daer van hy gheen andere ghetuyghen en behoefde. Men-gaende de waerhepdt droegh hy sulcken sorghe / dat hy niet en ontfingh dan t'ghene dat wel bevonden ende betuyghyt was. Aller yet twijfelachtighs oft onsekers wierdt byghebzacht / t'selue naer dat de verhaelder te ghe-loouen was / liet hy t'eene-mael vaeren / oft stelde het by geschryfte als onseker oft maer waer-schijne-lyck. Ende om niemands gratie oft on-minne en soude hyper af oft toe ghedaen hebben / oft anders gheschreuen als sijn consciencie ghetuyghde. Welcke stantachtighepdt des waerhepds wy oock met ghe-lycke sorghe-vuldighepdt ende op-rechtighepdt ghevolght hebben / soo wel in het schicken van t'ghene dat hy ons ouer hadde ghegheuen / als in daer hy te voegen t'ghene dat naer-der-handt tot onser ken-nissen is ghecomen. Want wy wisten seer wel hoe qualijck dat het ghedaen is in een historie te schry-uen / by-sonder van kerckelijcke ende heylighe din-ghen / den Lesers veur te schieten valsche veur waer-achtighe / ende twijfelachtighe veur sekere dinghen. Oock wisten wy hoe onbilligh ende onredelijck dattet ware de Martelaeren Christi / ende sekere ghetuyghen vande waerhepdt selue / met valsche oft onsekerere lof-segginghe te verciereen : ende hoe groote dwaelhepdt dat het is / de eere Gods te willen voor-derren

deren met leughen-talen / wantter geschreuen staet:
 Mepnt ghy dat Godt v leugen-tale van doen heeft?
 Ter wijlen dan dat Rutgert met dit goedt werck
 becommert is / ende nu begonst hadde hy een te ver-
 gaderen t'ghene dat hy herwaerts en derwaerts
 hadde gheraeyt / soo is hy gheballen inde sieckte van
 het roodt melesoen / de welcke hem niet alleen in sijn
 aen-ghenomen werck en heeft belett / maer doock
 ghestelt in perijkel ende wan-hope van sijn leuen:
 by-sonder om dat hy midts de armoede van sijn
 ballinghschap de noodelijcke remedien teghen sijne
 sieckte niet en conste becomen. Want hy om het
 Catholijck ghelooue ghewillighlijck ballingh was
 met sijnen ouden vader / hebbende verlacten al dat
 sy hadden. Als-doen hy vzeesende / dat naer sijn
 doodt sijn vziekens souden verstroyt worden ende
 verlozen gaen / ende daer deur de waerheydt vande
 hystorie der Martelaren verdonckert bliuen / heeft
 hy Gode oodt-moedelijck ghebeden / dat het ghe-
 weldt vande sieckte wat moghte vermindert wor-
 den / ende hy soo vele tijds moghte hebben / om te
 vol-bzengen dat hy tot sijner glorien hadde begonst.
 Het Godt-vzuchtigh ghebedt heeft Godt verhoort /
 ende en heeft sijn onder-standt niet uyt-ghestelt.
 Want ter seluer uren heeft den bloedt-gangh daer hy
 ghestadigh mede ghequelt was op-gehouden ende
 niet weder-gheromen / ende hem is soo vele sterck-
 heydt des lichaems naer de sieckte ghegheuen / dat
 hy Godt danckende sonder moepelijchheydt het be-
 gonst werck heeft ghevoordert.

Iob 18.

CAPITTEL VIII.

Hoe de selue Rutgert , op den nacht ende ure
deser wereldt ouer-leden is als de Martelaers
ghepassiet zijn gheweest.

DAer is noch een ander punctt waer mede de
Heere der Martelaerē claerlyck ghetoont heeft
dat Rutgerts goeden arbeydt hem aen-ghenaem
was. Hy vierde iaerlycks met sijn particuliere de-
uotie den dagh vande nieuwe Martelaeren / daer
van eenen heplighen dagh maeckende / ende verrie-
rende hen-lieder beldekens / die hy by hem hadde
naer't leuen gheschildert / ende daer veur soetelyck
singhende sommighe Duytsche liedekens ter eeren
der Martelaeren van hem ghedicht / ende al-soo
hem grootelycks verheughende inde ghedenckenisse
der heplighen. Het was nu in't twintighste iaer naer
heer-lieder passie / als hy hebbende den heelen Vastē
van viertigh daghen ghevast te water ende te broo-
de / is van een sware sieckte bevanghen / daer hy oock
af ghestozuen is. In de selue sieckte hoe dickwils
aen-riep hy Nicolaum Pieck / segghende : Heplighe
Nicolae bidt veur my : Heplige Nicolae staet my by ?
Hoe dickwils heeft hy sijn suchten ende verlanghen
op-waerts ghestiert totte heplighe Martelaeren /
wiens eere hy hadde ghesocht te voorderen ? Ende
dat veur-waer niet te vergheefs. Want hy waer-
achtelyck verhoort is gheweest / niet in sulcker boe-
ghen dat hy sijn ghesondthepdt naer den lichaeme
soude ontfanghen / ghelgck d'andere reyse ghebeurt
was / want hem wierdt all-nu bereedt ghemaect
eenen hoogheren loon veur sijnen veur-leden goeden
arbeydt : maer op een andere sonderlinghe maniere
is hy verhoort. Want als nu aen-stondt de ver-
iaer-

iaer-dagh van het verscheyden van **P. Nicolaus** ende sijn mede-gheellen / opden seluen nacht als hunne passie was begonst gheweest / ende opde selue poole oft waercke des nachts / is hy upt dit sterfelyck leuen tot het saligh gheselschap der Martelaeren gheroepen : daer in sijn uiterste met my teghenwordigh waren twee Priesters / beyde leeraers der heyligher Godtheydt / de eene **P. Ioannes Deckerius** vande societeit Jesu / ende mijn broeder **Arnoldus Estius** Minder-broeder. Wie en sal hem hier niet verwonderen vanden Goddelijcken schick ende ordinantie? Jae wie en sal oock inde doot van desen man niet bekennen de Goddelijcke ghetuyghenisse? Wie soude derren gheboelen dat dit al-dus by ghevalle soude gheschiedt wesen / dat alsoo de saecken ende tijden in hem soudē accorderen? Hy arbeydt deur de Martelaers / hy vereert de Martelaers iaerlijcks / hy aen-roept de Martelaers in sijn sieck-bedde. By de Martelaers wordt hy gheroepen / ende ontfanght den prijs van sijnen goeden arbeydt. Dat doet ons gheloouen den dagh van hunne veriaeringhe. Ten lesten wordt de saecke geheel bevesticht mette ure van sijn verscheyden. Oock dunckt my dat het ghetal vande iaeren dier tusschen ghelooopen zijn niet en is sonder mysterie. Want by-aventuren is hy daer-om twintigh iaeren naer hen ghespaert / op dat hy tot de neghen-thien Martelaeren de twintighste by comen soude / ende van achter-naer soude deelachtigh worden van hunne salighe passie / die hy soo langhe iaeren deur Godts wille niet ontloopen maer alleenelijck uytghestelt hadde / op dat hy eerst de wercken der Martelaeren soude beschrijven / eer hy van hun lijden ende loon deelachtigh soude worden. Want ist saecke dat de ghene die eenen Propheete ontfanght inden

naem van eenen Propheete/ sal oock krijgen den loon van eenen Propheete: waer-om en soude hy niet krijghen den loon van eenen Martelaer / die de Martelaeren met soo vele ghedienstigheden heeft ver-eert? Hier-om dunckt my dat veur alle Godt-vzuchtighe menschen blyckelijck genoegh is/ hoe dat Godt oock in desen man de glozie van sijn Martelaeren heeft willen verclaeren.

CAPITTEL IX.

Van sommighe feyten by den Graue van Lumme naer-der-handt bedreuen, ende eerst van vier Religieusen te Schoon-houen ghedoodt.

Mer laet ons propost draeyen van den vereerder der Martelaeren tot den verbolgher der seluer / te weten den Graue van Lumme / op dat wy oock in sijn doot moghen onder-kennen de Goddelijcke ghetuyghenisse veur de Heyligē. Want ist laecke dat heylighe ende kerckelijcke schryuers wel ende wijselijck hebben met grooter neerstighepdt beschreuen de leelijcke / schroomelijcke ende vzemde manieren van steruen van Antiochus / Herodes / Maximianus / Maximus ende vele andere die de goede menschen hebben verbolghet / op dat de Leser daer upt soude verstaen / hoe seer dat sy Gode aen-ghenaem waren / welker ongherechtighe verdrukkinghen ende vermoordinge hy in dese teghenwordighe wereldt al-soo ghewroken heeft: soo laete ick my duncken / dat in dit punct veur onse Martelaeren seer goede ghetuyghenisse ghegeuen wordt. Dan eer ick het eynde van desen man upt-legghen sal / soo moet ick verhaelen sommighe andere stukken / die hy naer de doot van onse Martelaeren seer ongoddelijck en wreedelijck teghen de dienaers Gods

Godts bedreuen heeft. Het welck oock niet en sal
 buyten schyue loopen / niet alleen om dat wy bes-
 schyuen de hystorie der Martelaeren / maer oock
 om dies wille dat dese daer wy nu af sullen spreken
 ghelijck sy naer onse Martelaers zijn gheweest / al-
 soo hebben sy onser Martelaeren vromighepdt ende
 stantachtighepdt / ter-stondt als sy daer tydinghe af
 verstaen hebben / met hunne heerlijcke en by-naer
 Goddelijcke ghetupghenissen verciert. Naer-de-
 mael dan dat het eerste beginsel vande muysterije en
 cruellighepdt mettē Graue van Lumme indē Bziel
 soo wel ghelucht was / is hy allenghskens voordts
 gheromen tot in't diepste van Hollandt / vertoonen-
 de sy-seluen ouer al sulcks als hy was / te weten een
 wreedt mensche / dorstende naer het bloedt van
 Priesters ende Geligieusen. Soo dan omtrent den
 eersten daghe Octobris heeft hy belegghert ende by
 ouer-gheuinghe inne-ghenomen een cleyn stedeken
 gheleghen opden cant vanden Ghijn / ghenoeemt
 Schoon-houen / hebbende besproken ende gheswo-
 ren dese conditie: Dat de borgers souden behouden
 het ghebruyck vande Catholycke religie / ende dat
 alle priuilegien soo van personen als gheestelijcke
 plaetsen ongheschendt souden bliuen: van alle wel-
 ke dinghen de meyn-eedighe mensche niet met allen
 ghehouden en heeft. Want niet langhe daer naer
 heeft hy deur sijn soldaeten/dienaers van sijn godde-
 loos deur-nemen/de kercken van dier plaetsen ghes-
 chendt / de outaeren om verre gheworpen / de bel-
 den Christi ende der Heplighen in stukken ghesme-
 ten / den heplighen huyl-raedt berooft / de Sacra-
 menten met voeten ghetreden: soo verre wast van
 daer dat hy den Catholycken eenigh exercitie van
 hunne religie soude toe-ghelaeten hebben / ghelijcker
 besproken was. Oock heeft hy hem met sijn ghes-
 selschap

selschap weder-om gaen beueen tot sijn ghewoos-
 nelijcke maniere van Godts dienaers te pinnighen.
 Daer was bupten der stadts vesten ghelighen een
 seer schoon clooster van Reguliers / ghenoeemt sinte
 Michiels-bergh / ghemeynelyck gheheeten Dem-
 mense. De Religieusen van t'selue clooster waren
 midts den op-val der vyanden binnen der stad ver-
 trocken. Maer daer sy meynden beste versekerheit te
 zijn / daer zijn sy aller-qualityckste ghetracteert ghe-
 weest. Een van hen ghenoeemt B. Dierick / van
 der Gouw ghebozen / is vande boose soldaeten met
 vele wonden deur-steken ende vermoordt gheweest.
 Twee andere / B. Jacob oock van der Gouw /
 Suppriez van't clooster / ende B. Cornelis van
 Schoon-houē / zijn aen eenen note-boom tegē ouer
 het stadthuis staende ghehanghen en verwozght
 gheweest. Tot dese drie is de vierde by ghecomen
 uyt het selue clooster / B. Gaspar ghenoeemt : dien
 dese barbarische menschen (niet sonder groot me-
 de-lijden van de ghene die't aen-saghen) ghebonden
 hebben aen den steert van een peerdt / ende al-soo
 ghetrocken tot der Gouw / een stad omtrent twee
 mylen van Schoon-houen gheleghen / de welcke
 ouer vier maenden deur verraderije van sommighe
 quaedt-willighe was ghecomen onder de magyt
 vande Scusen. Daer hebben sy B. Gaspar ghe-
 hanghen aenden spriet van een schip / d'welck daer
 lagh inde riuere vande Aelt bupten der stad ende
 teghen-ouer het Casteel / hebbende hem soo dick-
 wils op-ghetrocken ende neder-gelaeten / tot dat hy
 achter-naer synen geest gegeuen heeft / en al-soo het
 lichaem al-daer eenige daghen ten toone laten hang-
 ghen. Dit hebben dese vier gheleden anders nerghe-
 ringhs om / dan om dat sy Catholijcken / Religieu-
 sen / ende Priesters waren.

CAPITTEL X.

Hoe de Gardiaen ende de Vicarius van der Gouw
met Lumme ghevaeren zijn.

Alle dese dingen wierden bedreuen aller-meest
op den voet van den Graue van Lumme.
Want hy oock selue te dier tijdt naer der Gouw
ghetrocken is om de tyrannie te voorderen. Maer
al-daer ghecomen zijnde / is hy vriendelijck ver-
maent gheweest van sommighe principaelste boz-
ghers dier stadt / die Geus waren / maer nochtans
politick / dat hy al-soo niet en soude hem begheuen
tot het vermoorden van Religieusen en Priesters /
ghelijck sy van hem verstaē hadden dat hy t'andere
plaetsen hadde ghedaen / maer dat hy deur eenen
tijdt behoorde te simuleren / tot dat hy deur gheheel
Hollandt sijn schaepē beter op't drooghe soude heb-
ben. Andersins waer't grootelijcks te vreesen /
dat hy daer deur vele herten van hem soude doen
verbremden. Dese vermaeninghe heeft hem eenigh
achter-dencken aen-gheiaeght. Want al-soo cozts
daer naer twee Minder-broeders van dier plaetse
de Gardiaen ende de Vicarius (die langhen tijde
vande Geusen in't Casteel ghevanghen ghehouden
ende in menigherley manieren benauwt waren
gheweest / by-sonder de Gardiaen) op't stadt-huyse
vur hem waren ghebraght / ende hem moesten te
voete vallen / soo is deur het verbidde van sommi-
ghe bozgheren soo vele vercreghen / als een groot
wel-daedt / dat sy leuende uyt sijnen ooghen zijn
gheraeckt / nochtans niet sonder verschickthepdt
ende perijkel. Want tot de ghene dier deur baden
andtwoorзде hy niet versmaedthepdt ende gram-
scap d'ij-wert dese woorden: Papien en moniken /
papien

papen en moniken / papen en moniken : als daer mede te kennen gheuende / dat hy al-sulcke persoonen niet sien en moghte : ende ouer-sulckis dat hy teghen sijnen danck hen-lieden spaerde / en niet geerne en hoorde dat pemandt veur hen soude spreken . Want hoe dat dul-danigh veur-spreken ende bidden hem mis-haeghde ende teghen sijn herte was / sal bliicken uyt t'ghene dat ick nu sal verhaelen . Als op eenen tijdt een man my wel bekent / Geus ghesint / tot hem was ghecomen om pet te versoeken / heeft hy al-sulcke groetenisse ontfanghen : Wieste ick / seyde hy / dat ghy ghecomen waer't om veur de moniken te bidden / ick soude v selue doen op-hanghen . Maer binnen ter Gouw in't eerste van sijn comste heeft hy hem weder-houden en bedwongen veur het achter-dencken dat hy ghereghen hadde uyt die vermaeninghe hier bouen gheroert . Dese Winder-broeders dan van sijne tegen-wordighepdt wegh-ghelepdt zijnde / ende ghestelt in't huys van eenen Schepene die Catholijck was / als in een vzyer ghevanghenisse / sijn heymelycken van daer verstecken ende wegh-gheholpen / veur het toe-doen van sommighe goede vzienden : ende als sy eenighe daghen daer naer van de sergeanten van Lumme neerstelijck ghesocht wierden om weder-om veur hem ghebraght te worden / en heeft-men-se gheens-sins connen ghebinden . Ende veur-seker hadden sy ghevonden gheweest / sy en hadden gheens-sins sijn mooydt-daedige handen connen ontcomen . Waer-om roys daer naer veur de behendighepdt vande selue vzienden beschickt is / dat sy niet veranderde cleederen veur d'midden vande soldaeten die aende pooyte de wachte hielen uyt-ghegaen / ende veur-spoedelijck aen der Catholijcken sijde geraecht zijn . Want al-soo heeft het Gode belieft dese noch een
luttel

luttel tijds in't leuen te bewaren tot baete ende profijt van sijn heylighe Kercke. Een van dese (de Gardiaen te weten) was P. Antonius Musculus van Gorcom ghebozen/ een sonderlinghe vriendt van P. Nicolaes Dieck/ cleyn van lichaeme/maer groot van Godt-vruchtigheyt/ gheleerdtheyt/ ende wel-sprekentheyt/ ende die gemeynelijck predikte met seer groot ghehoor: soo dat hy dickwils drij oft vier duysent hoorders/ oft meer/ heeft ghehadt. Hy is naer-der-handt Gardiaen gheweest tot s' Hertoghen-bosche/ ende daer naer t'Antwerpen. Ten lesten om sijn ghesondtheyt wille gherepft zijnde naer Franck-rijck/ heeft binnen Parijs sijn leuen ten eynde ghebraght.

CAPITTEL XI.

Van twee andere Religieusen, H. Ian Rixtel ende H. Adriaen Weuers, by Lumme ter doot ghebraght.

Mer Lumme desen roof quijt zijnde heeft sijn raesende gramschap by ghevalle ghekeert op twee andere. Vande welke ick verhaelen sal t'ghene dat ick van ghelooft-weerdighe personen hebbe ghehoort. Daer was binnen ter Gouw een huys vande Fratres (gelijck sy elders ghenoeemt worden) van S. Hieronymus: maer werden daer gheheeten Pauliten oft S. Pauwels broeders/ naer den patroon van hunne kercke de welke S. Paulus was: hoe wel het gemeyn volck hen plagh te noemen Collatie-broeders/ ter oorsaecke vande collatie/ dat is het coyt en gemeyn sermoon d'welck sy in hen-liever kercke ghewoon waren te doen op son-daghen ende sommige feest-daghen naer de Wesperen vande hooghe kercke. Dele collatie was gheleghen in

historien

hiftozien ende exempelen der heylighen den volcke profytelyck veur te houden om naer te volghen. Ende hoe wel dat het inne-comen des clooflers sober en weynigh was (want eer de boeck-druckerij ghevonden was plaghen sy hen te ghenereen ende hun noodt-druft te winnen met boecken te fchryuē/ te binden ende te vercoopen) nochtans toonden sy bermhertigheydt totten armen soo vele alft hen moghelyck was/ volghende het bevel der Schrifturen:

Tob. 4.

Ift dat ghy vele hebt / soo gheeft ouer-vloedelyck / ift dat ghy luttel hebt / weest oock neerftig dat luttel mede te deplen. De Ouerfte van t' cloofter / die sy den Pater noemen / was Jan van Girtel upt Brabant ghebozen / in wiens aen-lichte ende manieren groote Godt-vruchtigheydt fchene. Maer van lichaeme soo magher / dat het nauwelijcks vel ouer been en fchene te wesen. Hy was (ghelyck ick verftaen hebbe upt eenen briez van eenen goeden vziendt / die met hem groote ghemeynſchap ghehadt heeft) niet alleen inde vrje conften / maer oock inde heylighe Schrifture ende ſchriften der heyligher ouder vaders leer verbaeren. Dese naer dat de vervolginghe teghen de Catholijcken deur de ketters is verweckt / heeft toe verſchepdene reysen tot eenen Godt-vruchtighen Prieſter gheleght : Och oft ick weerdigh ghemaect wierdt de croone der martyrien te ontfanghen ! Ende als hy de tydinghe vande Martelaers van Gorcom ghehoort hadde / verwondert wefende van hunne vrzomigheydt ende ftantachtigheydt / ende wenfchende vel-ghelijcken eynde te hebben / soo ſprak hy met een groote begeerte des hertē :

Nu. 23.

Mijn ſiele ſterue de doodt der recht-veerdigen / ende mijn upterſte moet worden ghelyck de upterſte van deſe. Deſen ouerften was van manierē wel ghelyck ſijne Procurator H. Adriaen Weuers / ter Gouw
ghebo-

gebozē. Want hy oock was een seer God-vruchtigh/
oodt-moedigh ende wel gheleerd man. De welke
op eenen tijdt veur de soldaeten die in't clooster ghe-
logeert waren ontstekende een lonte/ als te veuren
veur-siende het toe-comende / heeft gheseght: Al-
soo moeten wy selue de instrumenten gereedt maec-
ken daer wy mede ghedoodt moghen worden. Als
dan dese twee die ick gheseght hebbe hadden gesien/
dat hun clooster vande soldaeten in grooten ghetale
was in-genomen/ ende dat al datter was/ gewijdt/
onghewijdt / van hen wierdt gherooft / verstroyt /
ende ghebroken / ende dat-men de broeders niet een
hoeckken vry en liet om in te wonen: ten lesten
hebben den raedt ghenomen/ en zijn opden 25. No-
uembzys veur den noen in hun gheestelijck habijt
ghegaen tot den Graue van Lumme/ die op't Ca-
steel vander Stadt was ghelogeert / om hem te bid-
den met alle moghelijcke oodt-moedighydt/ dat hy
de onberdaghelijcke ongheschicktheydt van sijne
soldaeten soude willen bedwinghen / oft emmers
den broederen soude toe-lacten dat sy met hun din-
ghen vry wylt het clooster moghten scheidē. Ende
al-soo sy derwaerts ginghen / quam hen in't ghe-
moet een mans-persoon van grooter auctoriteyt/
maer niet vast inde religie. Hy vracghde waer sy
henen ginghen. Hoorende dat sy tot den Graue
gaen wouden/ heeft het hen ontraden soo seer als hy
konste / wel wetende met hoe grooten perijckel dat
dit soude gheschieden. Maer sy-lieden meer des
cloosters wel -vaert dan hun eyghen veur ooghen
hebbende/ zijn met religieuse simpelheydt voort-
ghegaen/ niet twyfelende oft sy en soudē vercrij-
ghen dat sy versochten / te weten ghedzeuen deur de
liefde / de welke / ghelijck S. Paulus seght / alle
dinghen ghelooft / ende allen dinghen hopet. Als

Z

Lumme

Lumme en die by hem waren hun hadden sien aen-
 comē/ hebben al lachhede beginnē te roepen: Siet/
 siet/ wat heeft dit te bedieden? nu comen de schapen
 van selfs den woluen inden mondt ghelooopen. O
 groote cracht des waerheydts/ upt den mondt der
 vervolghers upt-ghebozsten/ dat sy dese by schae-
 pen ende hen seluen by woluen gheleken: hoe wel
 dat dese gelijckenisse vele bequamer paste op hunnen
 prince Lumme dan op de andere. Want ghelijck
 de wolf een schaep ghelien hebbende/ ist dat het hem
 niet belett en wordt/ hem niet en can weder-houden
 sonder het selue naer den drijf sijner naturen te ver-
 volghen ende te bespringhen: al-soo schene het dat
 hy deur een beestelijck gheweldt wierdt ghedzeuen
 tot t' vermoorden van Priesters ende Geligicusen die
 hy gheraecte te sien. In deser manieren heeft hy
 hem oock ter-stondt ghetoot een wolf te wesen te-
 gghen dese onnoosele schaepkens Christi. Want son-
 der verwachten wat sy quamen bidden oft aen-ge-
 uen/ heeft hen eerst de cleederen doen upt-schudden/
 ende al-soo naeckt zijnde ouer-ghegheuen om van
 sijne soldaeten gheiaeght te worden. De soldaeten
 hebben-se stracks met sweerden en ander ghewepe
 ghedzeuen ouer de sale ende den hof van't Casteel/
 hen van alle canten quetsende ende deur-stekende/
 soo dat sy ten lesten in flauwte ter aerden vielen.
 Half doodt wesende hebben-se mette voeten gegre-
 pen ende deur scherp-stekende doornen ende dijstelen
 ghetrocken. Ende siende datter noch leuen in was/
 op datter aen hunne wreedthepdt niet en soude ont-
 bzeken/ hebben hun den buyck open-ghesneden ende
 t'herte met het in-ghewandt upt-ghetrocken. Al-soo
 zijn hunne salighe sielen/ de lichaemen opder aerden
 laetende/ tot de hemelsche croonen op-ghebloghen.
 De Catholijcken verstaen hebbende watter omme
 ghe-

ghegaen was / hebben met vele tranen ende rouw
 sulcke onverdiēde cruele doodt van dese goede man-
 nen beclaeght. Maer op datter niemandt vande
 bozghers op't Casteel comende en soude sien de li-
 chaemen al-soo leelijcken ghetracteert / hebben de
 soldaeten selue ter-stondt eenen put ghemaect in't
 Casteel ende de selue daer inne begrauen. Naer
 acht daghen is tot Lumme gecomē Marie Fran-
 sens een seer Godt-vzuchtighe weerdighe maeght/
 ende heeft ghehepscht ende vercreghen de lichaemen
 der Martelaeren. Als sy die dan uyt-ghegrauen
 ende af-ghewasschen hadde / hebben sy enen seer
 soeten reuck van hen ghegheuen / al-soo dat sy hen
 alle verwonderden die daer omtrent quamen / en sy
 heeft-se deur toe-doen van somnighe Catholycke
 mannen doen draghen inde kercke van het clooster/
 daer dese heplige persoonen Godt ghedient hadden/
 ende al-daer veur den hooghen outaer doen begra-
 uen. Sy waren beyde omtrent viertigh iaeren oudt.
 Oock heeft-men den verdiensten van dese Marte-
 laeren niet sonder redene toe-gheschreuen / dat de
 kercke daer sy inne begrauen ligghen langhen tijdt
 daer naer is vry ghebleuen vande ontwijnghe der
 ketteren.

CAPITTEL XII.

Van H. Cornelius Musius, ende van sijn begeer-
 te totte martyrie.

Ick laete staen te verhaelen vele andere barbari-
 sche en goddeloose stucken by Lumme en sijne
 dienaeren tot verscheydene plaetsen uyt-gherecht.
 Want ick vzeese dat ick te verve vā mijn veur-nemē
 soude af-wijcken. Een punct dunckt my dat niet
 onghelegghen / noch den goedt-willighen Leser ver-

d'rietelijck en sal wesen / ist dat ick 't verhaele / hoe dat
 hy als tot een toe-maete van sijne boofheden / den
 vermaerden man H. Cornelis Musius van Delft /
 in't Grieks ende Latijn wel gheleert / een Poete /
 een oudt man / biecht-vader van de Nonnekens van
 S. Agath te Delft / naer vele schamperheden ende
 pijnelijckheden heeft ter doodt ghebraght. Hy was
 een Poete / niet die de oneerlijcke / wulpsche ende ver-
 sierde Musen eerde / ghelijck wy sommighe Chri-
 stene Poeten niet seer Christelijck sien doen / der
 welcker dwaese ende goddeloose ijdelhepdt hem al-
 tydt teghen-gestaen heeft: maer die hem vermaeck-
 te met heplighe ende eer-bare poeterije / als wesende
 een Thelogant / ende seer eer-baer Priester / soo dat
 tusschen sijn manieren ende Musen was een lustigh
 accord van Godt-vruchtighepdt ende heplighepdt.
 Ende op dat dese lof niemanden en schijne nieuw
 oft versch van my ghevonden te sijn / wil ick hier
 tusschen stellen sijn p'zinsghe ghetrocken uyt eenen
 brief / in den welcken een geleerdt ende Godt-vruch-
 tigh man hem toe-draeght de Parijsche editie van
 den boeck van den weerdighen Beda schrijvende
 opde parabolen en langhen van Salomon: Dat ick /
 seght hy / desen boeck op uwen naem laete uyt-gaen /
 hebben my bedwonghen v op-rechte en eerbare ma-
 nieren / ende v puerhepdt des leuens / de welke ghy
 uyt gheduerigh studeren / ende lesen vande heplighe
 Schrifture / ende uyt neerstighe ouer-denckinge
 van alle menschelijcke saecken by langhepdt van tij-
 den ghetrocken hebt / ende dat deur den heplighen
 Gheest / die 't in de sijne al vermaght ende werckt.
 Welcke studie is te verwonderen hoe veur-spoede-
 lijck dat ghy 't aen-ghestelt hebt / dat ghy 't selue gan-
 schelijck ende ghestadelijck aen-cleuende / de vrije
 consten niet achter en laet: de welke ghy op ghe-
 stolen

stolen tijde ende uren / met last van swaere becom-
 mernissen gheladen / al-soo wetet te oefenen / dat sy
 de heylighe studien niet alleen niet en beletten / maer
 oock de selue meer voortderren. Onder-tusschen met
 de selue bequamigheydt des verstands verkeert ghy
 met de liefelycke Musen ende versen / niet om de
 dieuerijen / oncuyscheden / ende oneerlycke liefden
 der goden ende godinnen te singhen / in welke oef-
 feninghe sommighe hun leuen verlijten / noch
 oock heylighe met onheylighe dinghen te mengen /
 d'welck nu een ghemeyn mis-bruyck is van alle de
 ghene die met heylighe carmina omme-gaen / maer
 heylighe by heylighe stellende / blyft v ooghen hou-
 dende op t' ghene dat heyligh is : waer van ghy ons
 nu een claer proef-stuck hebt ghegheuen. Hier deur
 ist gheschiedt dat ghy in aller-hande studien Chri-
 stum alleen zijt smaeckende / ende ontfanghende
 waerachtighe ende salighe vruchten. Het welck ick
 wensche dat Godt / die alleen den goeden wal-dom
 gheeft / wille in v noch beter doen vermeerderen en-
 de wassen. Dit schreue dese te Parijs indē iaere on-
 ses Heeren 1536. als Musius al-noch de helst van sijn
 nen ouderdom niet vol-braght en hadde. Op dat
 ghy moght verstaē dat de puerheydt en heyligheydt
 des leuens hem niet metten ouderdom aen-ghero-
 men en is / maer dat hy in sijn iongheydt met al-
 sulcke deughdē verciert was / de welke als het veur-
 spel souden wesen van de deur-luchtighe eere der
 martyrien. Hier toe was ghevoeght sijn vierighe
 begeerte totte martyrie / seer wel passende op sijn
 goedt veur-gaende leuen. Want wat hebben an-
 ders te bedieden die verkens / inde welke hy deur
 den Goddelijckē geest gedzeuen som-tijds wenscht /
 som-tijds bidt / dat hy sijn siele stellen moghte veur
 Christo ? Want in een Carmen sprekende Chri-
 stum

stum in sijn passie toe / heeft hy sijn ghebedt met sijn heplighe begeerte ghesloten in deser manieren :

Och oft ghy eens verleenen wout,
Dat ick in liefde branden moght :
Mijn leuen schonck ick gheeren stout
Want ick't v alles schuldigh ben.

Maer op een andere plaetse roept hy sijnen patroon
S. Cornelium aen / al-dus :

O heyligh Bischoep Christi soet,
Veur hem hebt ghy ghestort v bloedt;
Vercrijght my dese gratie
In dese corte statie :
Ghelijck ick nu voer' uwen naem,
V liefde en gheloof bequaem
Magh voeren; ende stoutelijck
De waerheydt veur-staen claerelijck.

Dese dinghen heeft die heplighe Poete als hy waersegginghe ghelongsen eer dat de vervolginghe vande Geusen noch op-ghestaen was. Maer naer dat den allarm der persecutien nu op-getrommelt was / schene dat in hem meer ontsteken wierdt den dorst der martyprien. Doen heeft hy met sijn vzienden ende kennisse vele van het martyprie ghesproken. Doen heeft hy oock aen-dachtelijcker deur-lesen de boecken beschreuen vande vermaninghe totte martyprie. Ter welker tijdt hy oock de Martelaere van Gorrom die ten Ziel ghedoodt waren met een schoone ghetuyghenisse vereert heeft. Want als de tijdinghe tot hem ghecomen was / soo seer heeft hy hem mede verblijdt in hunne vromighepdt / ende soo oodtmoedighen ghevoelen van sp-seluen ghehadt / dat hy dickwils met vele tranen bekende / dat hy hun glozies geselschap ontweerdigh was / iae niet weerdigh dat hy hunne schoenen ontbinden soude. Maer dese oodt-moedighepdt heeft hem weerdigh ghemaeckt

maect totte martyrie. Oock moeste hy suchten als hy dachte op die Canonick die deur sijn slappigheydt hem seluen ghescheyden hadde van dat heyligh gheselschap der Martelaeren / want hy hem seer welkende. Daer-en-bouen vernam hy met groote neerstigheydt naer de naemen der Martelaeren / op dat hy iaerlijcks den dagh hunner passien (soo verre hy noch te lijue bleue) met sulcke eere soude vieren / gheslijck hy ghewoon was te doen op de ver-iaer-dagen van Joannes Goffensis ende Thomas Mozus (der welker schilderje naer d'leuen hy by hem hadde) ende van andere Martelaeren van onsen tijdt. Ter eeren van alle welke hy als een Godt-vruchtigh Poete sekere lof-sanghen ende pyl-segginghen op handen hadde te dichten. Dese dinghen heeft mijn eyghen broeder my soo mondelinghe als in schrifte ouer-ghelouert / t'selue verstaen hebbende upt het verclaeren van eenen treffelijcken Priester / die't met sijne ooghen ghelien hadde / want hy des veur-sepden Musius leste dienaer is gheweest.

CAPITTEL XIII.

Hoe Musius vluchtende verraden, ende van Lumme ghevanghen wierdt.

Dier naer is in Hollandt gheromen de Prince van Orangien het ouer-hoofdt van der Geusen bedryf. De welke binnen Delft gecome zijnde / is van Musio naer het gewoonelijck ghebryck ter herberghen ontfanghen / niet van vriendschappe wegghen / maer upt bedwangh / het welke rijcke gheestelijcke huysen (als was het clooster van sinte Agath) ghemeynelijcken onder-worpen zyn / van groote Princen te moeten logeren. Al-soo dan op den dagh sijner comste Musius met hem soude ten

auondt-mael-tijdt gaen/ sog heeft hem de veur-sep-
 de sijne dienaer vermaent dat hy af-legghende sijn
 priesterlijck cleedt / te weten sijnen tabbaert ende
 bonnette/ soude sijnen nacht-tabbaert aen-doen met
 eenen reys-hoedt. Want het te vreesen was dat het
 gheselschap vanden Prince die gheen Priesters en
 vermoghten / siende het priesterlijck habijt / soudent
 verweckt worden om hem eenigh leedt aen te doen.
 Maer Musius heeft dat geweygert te doen/ seggen-
 de: Soude ick een man van seuentigh iaeren / upt
 vreesen pet gaen ghebeynsen/ daer de ionghers exem-
 pel aen moghten nemen? verre moet dat van my
 wesen. Ende ick en derue my niet ont sien te steruen
 die nu soo oudt ben. Hy is dan met sijn ghewoone-
 lijck habijt ter mael-tijdt ghegaen / niet vreesende
 het verwijt van sijnen priesterlijcken staet noch het
 aen-staende perijckel. Maer ghelijck-men vreesde/
 soo ist ghebeurt. Teghen het recht ende vriendelijck-
 hepdt van gastbaerhepdt/ is de weerdt van den gast
 bespot ouer de gastbaere mael-tijdt / ende met vele
 schampere woorzen ende by-naemen van de gasten
 ouer-vallen. Dese dinghen waren seer verre ver-
 scheyden vande lof-segginghe / deur de welke de
 Prince van Orangié onder sijn volck verclaert had-
 de / dat Musius was een man om Bischop te zijn.
 Dan upt al-sulcken beginsel wast licht te mercken/
 wat Musio aen-staende was. Hier-om deur raedt
 ende aen-stouwinghe van sijne vrienden / heeft hy
 hem ten langhen lesten quaelijck ghenoech tot de
 vlucht ghereedt ghemaect. Tusschen beyden heeft
 hy sijn dochters de Nonnekens / die tot sijnen laste
 stonden/ als een sozgh-vuldigh vader secretelijck in
 een camer t samen gheroepen / ende hen hertelijck
 vermaent / dat sy het Catholijck ghelooue stantaf-
 telijck soudent bewaren / ende de onderlinghe liefde/
 mette

mette repnighejdt ende andere solemnele beloften ghestadighlyck souden onder-houden. Daer naer op-gheoffert hebbende het sacrificie der Missen/ende het leuent-maeckende broodt hen allen upt-ghe-
 repcht hebbende/ heeft-se al te samen Gode beuolen:
 ende nuttende selue de reliquien dier ouer-ghebleuen waren/op dat het heylighdom des Heeren deur den honden niet en soude gheworpen worden/ heeft hy gheseght: Deur dese teyr-spyle/ ist al-soo van ndo-
 de/ sal ick gewapent worden tot het martyrie/ ende met sulcken salighen Sacrament versterckt/ en sal ick niet belwijcken. Dit ghedaen zijnde is hy upt de stadt sijner ghebozten vertroocken/ ende ghecomen tot s' Grauen-haghe/ ghelegghen omtrent twee uren gaens van daer. Maer deur het aen-gheuen van eenen van Delft hem van bloede bestaende verraden zijnde/ is vande Geulche roouers verbolght ende ghevanghen. De Prince van Orangien dit ghehoort hebbende/ heeft hem met opene brieuen weder-om tot Delft ontboden: t'zij om dat hy vreesde dat sijn bedryf ende aen-slagh soude moghen verachttert worden deur het vermoorden van al-sulcken treffelijcken ende by pegelijcken wel bemindē man/ oft dat hy hopte deur sijn aen-gheuen te moghen geraecken aende verborghene schatten van het clooster. Dit weder ontbieden heeft den Graue van Lumme/ die all-doen in dat quartier ghecomen was (om ons propost weder-om tot hem te keeren daer wy af hadden begonst te spreken) seer ghespeten/ ende ontfunct om Musium te quellen ende om te brenghen. Daer-om ghedreuen zijnde deur dese drij stickels: eerst deur de hoogh-moedighe verbolghentheydt op den Prince van Orangien (ghelijck wy oock gheseght hebbben ten Briel ghebeurt te zyn) ten anderen deur den haet teghen de

Pziesters (die in hem al-tijdt duerde) ten derden
 deur de geldt-gierighepdt (want hy oock seer hittigh
 was tot des cloosters schatten) heeft hy al-sulcken
 buet in allen manieren willen vervolghen. Het ver-
 moeden van sommighe was / dat dit tusschen den
 Prince van Orangien en den Graue van Lumme
 niet dan ghemaecte dinghen en waren. Het welck
 my niet en dunckt te accorderen op hen-lieder veur-
 nemen ende bedryf. Musius van deur het bevel
 van den Prince weder-om gheroepen / is van den
 Haghe naer Delft ghetrocken / sittende op een ij-
 sledde / by hem hebbende de treffelycke eer-bare ma-
 ghet Charlotte van Merwe / ende Cornelis van
 Mera / een iongh-man by-naer twintigh iaeren
 oudt / sijnen neue / die hy oock ouer de vunte ghehe-
 uen hadde. Maer als sy nu gherustelijck sonder ach-
 ter-dencken reysden / is hy van't midden vande reys-
 se by Lumme ghevanghen ghenomen / die het be-
 scheedt van den Prince van Orangien / d'welck hy
 ter-stondt tot sijner beschermenissen voorzdt-braght /
 lacchende ende versmadende wegh geworpen heeft.
 Al-soo wordt de goede man vande dienaers van
 Lumme als s'landts verrader (d'welck was de ge-
 meyne lasteringhe teghen de Catholijcken) wel vast
 ghebonden / ende met grooter snellighepdt ouer het
 ijs naer Leyden ghevoert / wesende een stadt aen de
 rechte handt wat verre ghelegghen / welcke nu in't
 Latijn Lugdunum Batavorum ghenoeemt wordt /
 dat is / Leons in Hollandt. Dit gheschiedde op den
 thienden dagh Decembzis / wesende de feest-dagh
 vande heylighe maghet ende marteleresse Culalia.
 Musius op dien seluen daghe tegen auondt te Ley-
 den binnen ghebraght zijnde / op datter soude schij-
 nen te wesen eenighe gedaente oft schijn van rechte /
 wordt als ter vier-scharen ghestelt. Daer hy ghes-
 sien

sien hebbende eenen edelman Gijlsrecht genoemt/
sone van eenen synen oudē vziendt / die van hem ve-
le beleefthepdts ende wel-daden hadde ontfanghen/
heeft ghehepscht eenighe vergheldinghe van soo vele
deughdts als hy hem getoont hadde. Maer hy met
stueren ooghen hem aen-siende / heeft gheleghet:
Zijt ghy Vater van S. Agath? ick meynde datter
een stinckende monick woonde. En met dit woorde
heeft de ondancckbarighe mensche hem van daer
ghemaect. Ter-stondt wierdter toe-ghemaect
een ketterische Predicant / de welke naer dat hy vele
gheraect hadde teghen de Roomsche kercke ende het
Catholijck ghelooue / heeft den goeden man som-
mighe hoofd-stucken vande Caluinistishe leerin-
ghe veur-gehouden. Waer op Musius gheleghet
heeft: Meynt ghy dat ick soo sot oft soo slecht ben/
naer dat ick alle mijn leuen langh al-soo grooten
neerstighepdt ghedaen hebbe inde H. Schryftuere te
studeren ende de boecken der hepligher Vaderen te
deur-lesen / dat ick soo lichtelijck met een cleyn win-
deken soude wijcken van het ghelooue dat ick eens
aen-ghenomen hebbe? Ghy en derft v seluen noch
my niet moede maecten. Ick sal in mijn oude da-
ghen houden het gelooue / d'welck ick een kindt zyn-
de gheleert hebbe.

CAPITTEL XIII.

Hoe hy inde ghevanghenisse ghepijnight wierdt.

TEr wijlen dat dit gheschiedde / wierdt de tijdin-
ghe ghebraght / dat Sparendam / welck was
een seer stercke hauene van Harlem / vā s' Coninghs
volck inne-ghenomen / ende t'garnison datter op
lagh t'eene-mael om-ghebraght was. Deur dese
tjdinghe de Geusen seer verbaert zijnde / hebben
goedt

goedt gebonden dat-men sonder onder-soeck vande
 laecke de doodt vanden onnooselen man soude ver-
 rassen / eerst nochtans hem onder-vraghen naer de
 cleynoodien ende den schat van t' clooster / het welck
 veur seer rijck wierdt ghehouden . Hy wordt dan
 ter-stondt vande beuls oft dief-lepders met open-
 baere schande ende groote bitterheydt van woorden
 ghebraght in het huys van eenen Catholijcken die
 ballingh en veriaeght was / genoemt Cornelis Ween-
 d' welck niet verre van daer gelegē was en nu van-
 de Geusen aen-gheslaghen : al-waer hy twee ande-
 re gevangenen ghebonden heeft / Chyristoffel Schas-
 gen en Rodriaen van Alendelst / de principaelste van
 de Met van Harlem . De welke weder-keerende
 van het ghelandtschap tot s' Coninghs volck / daer
 sy van s' stadts wegghen ghelonden waren / vande
 Geusen ghevanghen ende tot Leyden ghebraght
 waren / om coorts oock ghemartirizeert te worden.
 Want de eene op Kerl-auondt binnen Delft open-
 baerlijck ghehanghen is / ende naer sijn doodt on-
 ghelchicktelijck ghetraecteert . Want het hoofd af-
 ghesneden zijnde / is op eenen staeck ghestelt / als van
 eenen verrader . De andere is midts de straffe pij-
 ninghe inden kercker ghestoruen / hebbende beyde
 achter-ghelaeten een deur-luchtighe ghetuyghenisse
 van hunne belijdinghe . Met dese heeft Musius
 van hunne ghemeyne auenture ghesproken / hen
 gheuende / ende van hen ontfanghende troostelijc-
 ke woordē . Soo sy dorstigh waren wierdt hen van
 het volck vanden huyse ghebraght een pot Enghell-
 bier . Waer mede Musius wat vermaecht zijnde /
 wierdt ter-stondt vande dief-lepders inde naeste ca-
 mer ghetrocken ende gepresenteert veur den Ampt-
 man oft richter vande pijn-banck / hebbende by hem
 als sijnen raedt den veur-sepdē edel-man en meyn-
 eedighen

eedighen vriendt van Musius bouen verhaelt. Sy hebben dan desen weerdigē ouden man sijn coussen ende wambeyss uyt-ghetrocken / ende al-soo half naeckt ghebonden op een leere inde plaetse van een pijn-banck / ende die achter den rugghe ende de voeten neder-waerts ghespannen met coorden. Daer naer al-dus plat liggende hebben den mondt met een doeckken open-gehouden ende coudt water inne-ghegoten tot dat den buyck seer hoogh op-gheswollen was. Waer deur is van binnen verweckt eenen schroomelijcken hick / ende wierdt ghehoort een druckelijck ghesucht deur de groote pijn. Maer al-soo sy in deser voeghen niet en boozderden om de secreten uyt te persen die sy begeerden / soo hebben sy een ander soyte van pijn gheproeft. Sy hebben het heel ghewicht des lichaems metten hoofde neder-waerts ghehanghen aen't hooghste vande leere vast-maekende aende grootste teenen met dunne sterke coordekens. Waer deur ghebeurt is / dat het lichaem deur t'ghewicht af-gheruckt is van de cleyn lidt-maetē daer't aen hongh / ende al-soo is hy metten kaelen hoofde opder aerden ghevallen. Daer naer hebben sy met keerssen het oudt lichaem soo ghebrandt / dat de heele plaetse van den stanck verbult wierdt. Ende noch en hebben sy met alle dese wreedtheydt niet met allen op-ghedaen. Want de heylighe man wieste wel / ende was ghenoech gheleert / dat een Christen mensche lieuer alles verdragen moet / dan dat hy de heylighe schatten aende goddeloose menschen soude verraden. Maer alle dese dinghen moesten mede aen-sien met grooter droefheydt de iongh-man sijn neue ende peter / die mede ghevanghen was / op dat oock een deel van dese grouwelijckheydt op hem soude vallen. Deur dese groote tozimenten lagh de oude man nu buyten

vcrz

verstandt ende gheboelen / als de barbarische menschen meer om hunnen wreeden lust te blusche / dan om des Martelaers pijn te vermeerderen / hem de andere teenen ende vingheren hebben af-ghesneden. Waer van eenen oft twee die sy daer hadden laeten liggē heeft de maerte vanden huyse s'ander-daeghs met een tanghe op-ghehouden ende op't kerck-hof van S. Peeter inde aerde ghesteken. Maer laet ons comen tot den uytersten strijdt des Martelaers.

CAPITTEL XV.

Hoe Musius ghehanghen wierdt, ende van sijne begrauenisse.

Als dese boof-wichten saghen dat te vergheuens was sijn stantachtigheyt te beproeuen met tormenten / hebben gheresolueert / dat men hem metten eersten om hals byenghen soude. Hierom omtrent neghen uren naer mid-dagh hebben sy den oude man zijnde al-dus deyrlijcken gepijnicht / half naecht / stijf van roude en swaerlijck sichtende ghetrocken langhs der straeten die heel met sneeuw ouer-deckt waren / tot op de merckt vander stadt (de welke midts sijn af-gheschroyde voeten ouer al sijn voet-stappen bloed-verwigh maecte) ende hebben hem al-daer gestelt onder de galghe om te hanghen. Siende Musius dat den tijdt ghecomen was dat hy deur dese schandelijcke doot moest scheidē uyt deser werelt / heeft met eē cozt maer seer crachtigh ghebedt desen sijnen uytersten strijdt Gode den Heere op-ghedraghen. Ende om diel-wille dat hy soo maghteloos was / dat hy niet en conste ter leeren op-ghegaen / soo hebben sy hem met een coorde in sijn middelste gebonden / ende al-soo seer leelijck opwaerts ghetrocken. Daer naer hebben hem eenen
dicken

dicken strop om den hals gheworpen/ niet achtende dat de kele nauw toe-ghestroyt en soude worden/ ghelijck-men ghewoon is te doen om de doodt te vercozten. Waer deur ghebeurt is dat den adem niet ter-stondt ghesloten wesende sijn pijn te langer gheduert heeft. Dit is den salighen uyt-gangh gheweest van desen seer goeden ende geleerden Priester/ veur de wereltdt schandelijck/ maer veur Godt glorieus/ ende daer hy oock langhe te veuren naer gheshaect hadde. Met dit saligh eynde heeft hy sijn loffelijck leuen gheeyndt/ oudt zijnde twee-en-seuentigh iaeren ende ses maenden. Want den dagh sijnner geboorten viel op den elfsten dagh Junij/ welck is de feest-dagh van S. Barnabas den Apostel. Dese doodt van Musius ghehoort hebbende alle God-vzuchtighe menschen sijn bedroeft gheweest/ by-sonder die eenighe ghemeynschap oft kennisse met hem hadden/ namentlijck een gheleerd man Peeter Oymmer/ die oock sommighe maenden daer naer sijn martyrie seer fraey beschreuen heeft/ waer uyt wy vele punten ghetrocken hebben. Iae men seght dat oock de Prince van Orangien hebbende de tijdinghe ontfanghen van t'ghene datter omghegaen was/ seer gheweent heeft. Ende dat het niet en waren ghemaecte traenen/ ghelijck sommighe vermoeydt hebben/ laet ick my veur-staen midts het exempel van Antiochus die de Edele ghe-noemt was: de welke al droegh hy eenen vrandighen moedt teghen de waerachtighe religie ende dienaers der seiuer/ nochtans om de onrechtveerdighe doodt van den goeden man Onias den opper-^{2 Mach.}sten Priester/ is hy (ghelijck de heylighe hystorie ^{4.} seght) bedroeft van moede gheweest/ ende heeft traenen ghestort/ ghedenckende de soberheydt ende manierlyckheydt des ghestoruens. Al-soo veur-
waer

waer was het schynsel der deughden in D. Cornelis
 Mulius / ende sijn goedertierenhepdt tot eenen pe-
 ghelijcken soo groot / dat oock sijn vyanden / daer
 eenighe menschelijcke beleefthepdt inne was / deur
 sijne onweerdighe doodt tot rouw ende droefhepdt
 beweget wierden. In hem was te sien sedighbaer-
 hepdt / saecht-moedighepdt / stemmighepdt ghe-
 menght met vriendelijckhepdt / soberhepdt / gast-
 baerhepdt / ende een toe-gheneghen mildthepdt tot-
 ten armé: maer bouen allé desen goeder-tierenhepdt
 tot Gode. Daer-en-bouen sijn verstandt was in
 aller-hande leeringen soo Goddelijcke als mensche-
 lijcke wel gheoeffent : soo dat ghy v niet en derft
 verwonderen al ist saecke dat treffelijcke persona-
 gien Joannes Gropperus / Guilielmus Lindanus
 ende vele andere desen Priester met soo vele gauen
 verciert hebben weerdigh gheacht om vriendschap
 mede te maecten / ende de selue in alle manieren te
 onder-houden. Meer is te verwonderen de beeste-
 lijcke wreedthepdt der ghener die al-sutkē man niet
 connende in't leuen ghelijden / al-soo schroomelijck
 hebben om-ghebraght : wanneer nochtans hunne
 wreedthepdt oock met sijn doodt niet en heeft con-
 nen verlaedt worden. Want naer dat het doodt
 lichaem tot s'ander-daeghs omtrēt mid-dagh aen-
 de galghe was bliuen hangende / wordt het achter-
 naer af-gheworpen / en tot meerder vermaedthepdt
 toe-ghelaeten een naenken ouder-halue cubitus
 langh zijnde / t'selue naer sijnen lust ende belijfte te
 mis-handelen. De welcke wreedt ende onbeschaemt
 zijnde / heeft het mannelijck lidt deur de ooghen van
 eenen peghelijcken af-ghesneden. Van ghelijcken
 hebben sommighe gheschreuen dat hy den neuse en-
 de oozen oock af-ghesneden soude hebben. Daer
 naer all-men den buyck open hadde gesneden / heeft
 een

een quack-saluer de dermen uyt-ghetrocken ende met hem ghedraghen om sijn profijt daer mede te doen. Maer allen desen is noch qualijck vercreghen gheweest deur het bidden van een Godt-vruchtighe edele Jouffrouwe / dat dit deerlijck lichaem soude begrauen worden. Soo ist dan nietter haesten in een slechte kiste ghesloten / ende vande Cellebroeders met stilte ghedraghen naer S. Peeters kercke / ende al-daer in 't portael heel sterchtelijck inde aerde ghesteken. Oock en isser op sijn graf gheen op-schrijft ghestelt. Hier-om willen wy hier inde plaette van een graf-dicht stellen een Carmen d'welck Bartholomeus Bodeghem oock een Poete van Delft heeft doen stellen onder het beldt des-selvs Martelaers in koper ghelmeden met Stempels handt / luydende al-dus.

Musius, die deur der Geusen furie groot
 Wierdt gebraght ter doodt,, was vā sulcke wesen.
 De Musen uyt-ghelesen,, eerde hy minoot,
 Datter noyt op-spraek en is op-gherelesen.
 Een ouerste gepresen,, was hy van maegden reyn.
 Hy heeft oock certeyn,, menig Latijnsch refereyn
 Ter eeren Godts ende der Heylighen ghedicht.
 Deur de doodt is hy gheraect in het eeuwich
 licht.

Dit zij verhaelt van Musio / d'welck by-aventuren
 te langh sal schijnen naer ons veur-nemen / maer
 naer de weerdighepdt van sulcken Martelaer te seer
 cort. Nu laet ons ouer-loopen t'ghene datter noch
 aen-gaende den vervolgher is resterende.

CAPITTEL XVI.

Hoe Lumme hem geveynfende Catholijck te zijn
binnen Luyck vrijelijck heeft ghewoont.

HEt ghene dat ouer-al van Lumme wierdt
hoozdt-ghestelt teghen gheestelijcke ende re-
ligieuse persoonen was sulcks / dat daer deur het
Geulche bedryf als wreedt en bloedt-gierigh wierdt
van vele menschen ghehaet ende weder-leght: soo
dat de herten van vele die ander-sins daer toe ghe-
sint waren af-getrocken ende verbzemd wt werden.
Dit gheboelende het ouer-hoofd van't bedryf de
Prince van Orangien / heeft deur hem ghenomen
by-tijds inde saecke te versien. De verbolgenthepdt
was goedende / om dat Lumme alle dinghen soo
aen-richtede naer sijn goet-duncken / dat hy noch
den Prince bouen hem kennen en wilde / noch op
eenighe sijn gheboden passen. Ten lesten dit schene
niet om verdraghen te zyn dat een vzendelingh en-
de van vzeniden stercken edeldom al-soo soude den
meester maecten. Hier-om heeft-men goet ghe-
bonden handt te slaen aen den seluen Lumme / ende
hem in een slot by Rotterdam ghenoeemt Hovinghe
ghevanghen te houden. Maer al-soo die van Ro-
terdam / der welcker gratie hy ghewonnen hadde /
om sijn verlossinghe byden Prince van Orangien
seer solciteerden / ende de Prince naer hun verfoeck
niet wel hoorzen en wilde: soo hebben sy hem ten le-
sten upt het Casteel daer hy ghevanghen sat met
gheweldt verlost. Lumme al-dus verlost zijnde /
geen hope meer hebbende dat hy byden Geulsen ghe-
sien oft gheacht soude worden / soo langhe als de
Prince regeeren soude / oock siende dat het hem niet
gheraden en was langher in Hollandt te bliuen on-
der

der het gouuernement vanden Prince / naer dat hy
 soo grootelijck tegen hem mis-daen hadde : en heeft
 gheen schoonder ghesien / dan dat hy hem tot sijn
 landts-lyden van Lupck soude vertrecken . Want
 hy-naer alle sijn heerschappije ende erkelycke goeden
 waren ghelegen onder het landt van Lupck. Maer
 om dies wille dat hy daer doock niet byj ende sonder
 perijckel sp-seluen en bondt / als schuldigh wesende in
 soo vele doodt-slaghen ende kerck-dieuerijen : soo is
 hy naer Aken ghetrocken / ende heeft al-daer als in
 een byje stadt langhe ghewoont. Oock heeft hy al-
 daer beginnen te toonen eenighen upt-wendighen
 schijn van een Catholijck mensche. Want som-
 tijds gingh hy op der Catholijcken maniere naer
 de kercke hoorzende den Goddelijcken dienst / ende
 doock wilde hy veur een goedt Catholijck gehouden
 worden. Maer die op-rechte Catholijcken waren /
 schouwen sijn ghemeynenschap ende teghenwoordig-
 huydt : eens-deels om dat niet en bleke / dat hy naer
 soo vele quade stucken teghen de heplighe Kercke en
 de gheestelijckheuydt bedreue alle de wereldd bekent /
 sijn dwalinghe versacckt hadde / oft mette heplighe
 Catholijcke kercke versoent was : eens-deels doock
 om dat de reste van sijn conuersatie met de professie
 van een Catholijck mensche gheens-lins ouer een en
 quam. Veur-waer die verstandt hadde consten lich-
 telijck gemercken / dat desen upt-wendigen schijn en
 mascher van Catholijck te zyn / nergberinghs toe
 en strechte dan op dat hy eenighs-lins soude mogen
 weder - om cruyghen de goede gratie van die van
 Lupck / ende al-soo weder-om in sijn heerschappije
 ende goeden ghestelt worden. Het welck doock naer-
 der-handt ghebeurt is. Al-soo dan die vpandt ende
 vervolgher der hepligher Roomscher kercken / naer
 dat hy soo vele Priesters en Geligieusen hadde doodt

gheslaghen / kercken berooft / cloosters vernielt /
 de Sacramenten ont-eert / de Catholijcke religie in
 soo vele plaetsen upt-gheroeyt / leest vryelijck ende
 gherustelijck / blijft woonen / ende betredet de open-
 baere straeten / verkeert inde huysen van die stadt /
 die haer beroemt te wesen de dochter vande heylige
 Roomsche kercke. Noch de ghene die dat van officie
 wegghen toe-stondt / en hebben gheen sorghe gedra-
 ghen / dat hem emmers den in-gangh vande kercke
 soude verboden worden / totter tijdt ende wijle toe
 dat hy opentlijck de ketterije af-swerende belijden
 soude Catholijck te wesen / ende deur eenighe wer-
 ken van open-bare penitentie (gelijck in sulckē stuck
 in alle manieren behoorde te geschieden) de heylighe
 Kercke soude vol-doē / die hy soo grootelijcks te royt
 hadde ghedaen. Van hy selue was soo verre ver-
 vremdt van dul-danighe oodt-moedighedyt / dat
 hy oock sijn sonden niet en bekende / maer de selue
 eens-deels verclepnde / eens-deels loochende / ende
 wierp op andere persoonen / segghende datter vele
 in Hollandt op sijnen naem ende kerf-stock bedre-
 uen was / d'welck van hem niet en quam. Maer
 dese verschooninghe is ijdel. Want wat heeft hy
 opt mis-presen oft ghelastert van alle t'ghene dat sijn
 volck goddelooselijck ende cruelijck heeft aen-gestelt?
 En hebben sy dul-danighe dinghen niet daer-om
 ghedaen / om dat sy wel wisten / dat sy hunnen
 heere daer mede aen-genaemē dienst souden doen?

Pro. 29 Ist saecke dat / ghelijck Salomon seght / een Prince
 die geerne loghen-tale aen-hoozt / heeft alle sijne die-
 naers ongoddelijck / wat sal't wesen van dien die
 dorstet naer het bloedt der dienaeren Godts? Want
Eccli. 10 ghelijck de andere Wijse-man seght : naer den recht-
 ter des volcks soo zijn oock sijn dienaers. Waer-om
 met recht alle t'ghene dat de dienaers ende soldaeten
 van

van Lumme oock in sijne absentie hebbē bedzeuen/
wordt op hem als op den aucteur gheleght. Maer
ghenomen dat hy niet alle de scyten van sijn volck
veur goetd ghehouden oft gheprezen en heeft / en
dunckt v niet dat die dingen die-men sekerlyck we-
tet deur sijnen wille ende bevel gedaen te zijn / vele en
swaer ghenoech zijn om open-baere vol-doeninghe
daer veur te moeten doen?

CAPITTEL XVII.

Vande vreeselijcke doot die Lumme naer-der-
handt ghestoruen is.

Als dan de menschelijcke straffinghe staepende
was om alle dese boofheden te rastyden / al-soo
dat oock de mil-dadighe gheen teekenen van een
berouwich ende veroodtmoedicht herte en toonde:
ten langhen lesten Godt de recht-beerdighe rechter
willende wrake doen / ende de selue openbaer ende
alle de wereltd kennelijck maecten / heeft laeten ghe-
schieden dat sijne eyghene huyf-hondt hem gebeten /
ende deur den bete ghequetst heeft. Op de quetsure
is ghevolght een heete coztse / ende seer swaere sieck-
te / al-soo dat hy brandende van hitte ende onpa-
tientigh inde pijn / riep: Ist oock mogelijk datter
yemandt inde wereltd magh zijn die al-sulcken toz-
ment lijdt / als ick nu lijde? Daer-en-bouen men
seght dat hy in t midden van sijn pijnen dese woor-
den veur d'leste gelyproken heeft: O Godt nemt dese
siele upt den lichaeme / want ick en kant's niet lan-
gher verdragen. Dese woorden schijnen te kennen
te gheuen dat Lumme ten lesten in sijn pijnen de
wrekkende handt Godts ghekent heeft / ghelijck ge-
kent hebben Antiochus / ende de andere vervolgers
der goeder / hier bouen ghemelt. Ick wete wel dat

vele iaerendaer naer de sprake ghegaen heeft / dat
 Lumme Catholijckelijck soude ghestozuen zijn.
 Dat waere deur-waer seer te wenschen / en soo verre
 het al-soo is / het moet gherekent worden onder de
 miraculen vande maght ende gratie Godts. Maer
 ick hebbe vernomen / datter sekere oorzacken zijn
 gheweest van dese maere onder het volck te stropen/
 die noch recht en zijn noch weerdigh om hier ver-
 haelt te worden. Deur-waer van ghelooft-weerdi-
 ghe personen hebbe ick hoozen segghen / dat Lum-
 me in sijn siechte vermaent wesende dat hy sijn son-
 den aen den Pziester soude bierchten / t selue heeft
 ghewepghert te doen / segghende dat hy niet en wil-
 de dat pemandt dan Godt ende hy selue soude we-
 ten de secreten sijner consciencie. Ende op dat ick in
 het beschryuē van het eyndeken sijns leuens my niet
 en soude abuseren / hebbe goedt ghevonden te rade
 te gaen onder andere heer Jan Fredericus Lum-
 nius in sijnen tijdt Pastoor van het Begijn-hof tot
 Antwerpen (want hy onlanghs van deser werelddt
 ghescheyden is) een man deur sijn Godt-bruchtig-
 heydt ende geleerdtheydt wel bekent / de welke den
 Graue van Lumme als heer van sijn vader-landt/
 van ionghs kindts af ghekent heeft : die oock niet
 langhe naer sijn doodt / als de saecken tot Antwer-
 pen in trouble waren / als ballingh naer Lupck ghe-
 trocken was / ende al-daer eenighe iaeren gewoont
 hadde / ter welcker wijlen hy een seer profijtelyck
 boeck / Den schat van een Christen mensch uyt de
 boecken van S. Augustijn vergadert ende in't licht
 ghebzaght heeft. Dese heeft my met brieuen ouer
 twee iaeren aen my ghesonden gheandtwoordt / dat
 hy niet met allen sekens en hadde van eenighe open-
 baere versoeninghe by den Graue / t zij in sijn leuen
 oft in sijn doodt-bedde / ghedaen oft vercreghen: vele
 min

min conste gheweten oft hy Catholijck ghestoruen
 was. Maer dat hy eenen Canonick van S. Mar-
 tens kercke/ghenoemt H. Laureys Blocquery/ die
 naest het huys vanden Graue woonde/ ende hem
 doodt hadde ghesien / hadde hoozen vertrecken/ dat
 hy noyt en hadde ghesien het aen-sicht van eenigen
 af-lijugē al- soo schrickelijck als sijn aen-sicht was.
 Ken-gaende den hondt die hem ghebeten heeft / oft
 hy raesende was oft niet / is heel onseker. Hoe wel
 dat Joannes Molanus Doctor inde H. Godtheydt
 te louen / die de saecken vande H. kercke seer nauw
 heeft onder-socht / in een oratie die hy te Louen
 open-baerlijck heeft ghedaen / by ghevallē prysende
 onse Martelaers van Gorcom / van Lumme spre-
 ket al-dus: Die hen-lieden heeft vervolght / heeft
 naer-der-handt inde stadt van Lupck / deur het
 recht-beerdigh ordeel Godts / tot den beul sijns le-
 uens ghehadt eenen raesenden hondt. Want het be-
 taemde dat de ghene die drucken was van het
 bloedt van soo vele Martelaeren / die hy mit groote
 rasernije hadde vervolght / vā eenen raesendē hondt
 soude ontfanghen den bete des doodts. Waer deur
 hy verachtende ende versmaedende het heerlijck re-
 medie tot S. Huybrecht / heeft in't iaer 1578.
 den eersten dagh Maj sijn leuen onsalighlijck ghe-
 eyndt. Dit heeft dese ghesproken. Oock mede
 Pontus van Heuter inde hystorie die hy van onse
 Martelaerē op Hollandtschē rijme gemaect heeft/
 beschryuende de rasernije van Lumme / doen hy
 het vonnisse des doodts ouer de Martelaerē ghege-
 uen heeft / ghelijckt hem by eenen raesenden hondt:
 by-aventuren by maniere van waer-segginge van
 t'ghene dat toe-comende was. Want hy langhe
 veur de doodt van Lumme dit heeft gheschreuen.
 Maer andere zijnder die loochenen dat den hondt

raesende gheweest soude hebben. **H.** Jan Fredericus Luminus en heeft my dat oock niet conuen verclaeren. Daer-om dit tusschen beyden laetende / segghe ick dit alleenelyck: Ist dat het gheenen raesenden hondt en is gheweest / dat dies te meer ende claerder blyckt Godts ordeel teghen den vermoorder der Martelaeren. Want eenen rasenden hondt sal soo wel de vzienden als de vziende bijten. Maer ist dat hy tam ende niet rasende zijnde synen meester ouer-valt / dat wordt deur seer vziende ende als een wonderlyck teecken ghhouden: hoe wel dat oock dit selue versmadelyck is / dienende om des menschen hooberdigheydt neder te drucken / deur den bete van eenen hondt in eenigher manieren te moeten steruen / ghelyck oock de boose Lucianus ghestoruen is. Hier-om dunckt my dat Lumme veruolgher der dienaeren Godts swaerder straffe gheleden heeft / als Sennacherib de Coningh van Assyrien / die teghen Godt hadde gheblasphemert. Want hy deur den Engel Gods die teghen hem strede uyt het Feudtsche landt veriaeght / t'huys comende / is van syn eyghen sonen vermoordt. Maer dese / vande Geusen / daer hy Prince ouer wilde zyn / uyt Hollandt verduen / in syn landt weder-om comede / en was niet weerdigh met menschen handen doodt gheslaghen te worden / maer deur den bete van synen hondt is de moordt ghescken. Soo dat nu niet te twijfelen en is / oft Godt en heeft inden veruolgher der Martelaeren wel ghe-toont / hoe lief ende eer-weerdigh hy hen gheacht heeft / der welker leedt hy niet soo slechte / maer nochtans schroomelycke doodt heeft willen wesen.

4. Reg.
19.

CAPIT.

CAPITTEL XVIII.

Hoe de Aucteur van dese Historie, deur belofte totte heylighe Martelaeren van een periculeuse sieckte ghenesen is.

Hier soude ick het eynde vande historie ghemaeckt hebben / ten ware gheweest dat de aen-ghenaeme ghedenckenisse van een groot wel-daedt / deur de verdiensten der Martelaeren my ghegunt / belett ende verboden hadde de vermoepde penne hier stille te staen. Want ick en magh de saecke niet langher verswijghen / maer moet / naer volghende des Engels vermaeninghe / met den heylighen Tobias gebenedijden den Godt des hemels / Tob. 12. ende deur alle die leuende zijn hem belijden / want hy heeft met my sijn barmhertigheydt ghedaen. Want deur-waer gelijck heerlijck zijn de bouen-verhaelde wercken van patientie ende sterckheydt des gheloofs die in de sterfelijcke lichaemen ghebeurt zijn: al-soo achte ick doock seer glozieus ende heerlijck / te openbaeren / te belijden ende te vercondigen dus-danighe crachtige wel-daeden naer hun doot ons ghetoont / alle welke dinghen Godt in ende deur sijn Martelaers al-soo is werckende / dat hy in alles moet worden gheglorificeert. Het is gheleden vijf-en-twintigh iaeren / dat ick bevanghen ben gheweest met een langhsame ende gheduerighe sieckte. De specie vande sieckte was seer twijfelachtigh / ende den medecijns selue doock onbekent. Ick gingh besoecken / ter wijlen dat ick noch sterck ghenoech was / de ghedenckenisse vande maghet ende moeder Godts / eerst te Halle / daer naer te Sieure / beyde wesende steden inden lande van Henegouw / seer cleyn ende verwozpen all-men aen-siet het be-

grijp bande mueren / oft de menighthe ende rijkdom
 van bozghers : maer deur de besoekinghe der pel-
 grims ende menigh - vuldighe miraculen al-daer
 deur het aen-roepen bande heylighe maghet Maria
 gheschiedt / tot den dagh van heden ouer al seer ver-
 maert . Ende nochtans en heeft het de Goddelijke
 goedtheydt (de welcke werckt naer de belieste vā sij-
 nen verborghenen raedt daer en als sy wilt) all-doen
 noch niet beliest mijne vol-herdige quelende sieckte
 te ghenesen : t'zij om mijner sonden wille / oft om
 dat Godt het remedie heeft willen op-houden / om
 hier in oock de glozie van sijne nieuwe Martelaeren
 te verclaeren . Onder-tusschen nam de sieckte hae-
 ren wasdom / soo dat de medecyns gheen hope
 meer en hadden / ende ick hadde nu mijn huys bes-
 schickt als oft ick steruen soude . Totte swaerig-
 heydt bande sieckte viel oock by den onbequaemsten
 tijdt des iaers ende de quade gesteltenisse des lochts :
 daer-en-bouen groote in-wendige pijnen / daer me-
 de ick nacht noch dagh connende gherusten deere-
 lijcken ghequelt was . Ten lesten inden uptersten
 noodt zijnde / naer dat ick te vergheefs gheproeft
 hadde alle menschelijcke onder-standt / hebben mij-
 ne aller-liefste vzienden gheraden / dat ick Gode sou-
 de een belofte doen ter plaetsen daer de nieuwe Mar-
 telaers gepassiet zijn / te vol-bzenghen all-men eerst
 derwaerts soude moghen vzelijck reysen . Dese
 waren mijn twee lieue ende godt-vzuchtighe vroe-
 ders / Rutgert en Adriaen : waer van de tweede een
 Religieus ende Pziester vande witte Orden zijnde /
 naer-der-hadt niet sonder grooten lof Pzior is ghe-
 weest inde Abdiye van S. Michiels tot Antwerpen /
 die oock ouer-lange van hier tot een beter leuen ge-
 roepen is . Dese hebben den raedt van al-sulcke ghe-
 lofte daer-om seer gordt gheponden / om dat sy ghes-
 pach-

bachtigh waren dat onse moeder de suster van Va-
 ter Nicolaes den Martelaer op eenen tijdt deur een
 gheweldighe sieckte gheromen zijnde tot het upter-
 ste perijckel van te steruen / haere vol-comene ghe-
 sondtheydt vercregen hadde deur een belofte by ou-
 sen vader gedaen van te besoecken de memorie van
 de Martelaer S. Adriaen in Vlaenderen / soo dat sy
 noch thien iaeren daer naer gheleeft heeft. Teghen
 dit aen-gheuen van mijn broeders weder-stondt ick
 een wijle tijds / om dat ick duchtete met redene be-
 schuldicht te worden van onnutte vzeese / oft dat
 ick deur begeerte van langher te leuen Godt mijnen
 sichter soude moghen vergrammen (veur wiens
 vier-schaere ick ter-stondt meynde te moeten comē)
 waer't saecke dat ick naer dat wy eēs oft twee-mael
 de by-standt der Heyligē hadden aen-geroepen / noch
 wilde onrustelijck bliuen sozgh-buldigh wesen
 veur mijn lichaemelijcke ghesondtheydt. Nochtans
 ben ick verwonnen gheweest deur de instantie van
 mijn lieue broeders / ende t'is gheschiedt ghelijck sy
 begheerden. Veur mijn ghesondtheydt hebbe ick
 Gode een belofte ghedaen tot de heylighe Marte-
 laers / die wy niet en twyfelden Godts vzienden te
 wesen / ende met hem nu te regneren inden hemel.
 Wat wille ick vele woorden maecken? van dien
 daghe af heeft de sieckte die my soo swaerlijck ende
 soo langhen tijdt bevanghen hadde / beginnen af te
 gaen / ende hebbe mijn nacht-ruste ende appetijt
 weder-om ghecreghen : al-soo dat sy alle te samen
 seer verwondert waren / wiens hulpe oft troost ick
 ghebzyrckt hadde / ende bouen al de medecijs / die
 my beleden dat dese subyte veranderinghe vande
 sieckte gheschiedt was sonder heur-lieder conste oft
 practycke / en niet sonder schijn van een groot mira-
 kel / by-sonder in dien tijdt des iaers. Want het
 was

was inden herft / die deur de onghestapelde ende
 op-roerighe ghesteltenisse des lochts den siecken al-
 tijdt seer contrarie is. Deur-waer dese ghetupghe-
 nisse der medecijns (onder welcke de eene ende prin-
 cipaelste was meester Jan Viringus een verbaren
 doctoor inde medecijnen / en nu een Priester Godts
 ende Canonick vā Utrecht) achtede ick dies te meer /
 om dat ghemeynelijck de siechte medecijns / op dat
 sy te experter gheacht moghten worden / de haeste
 ende veur-spoedighe ghenclinghe der sieckten gheer-
 ne hen-lieder conste toe-schryuen / maer de traeghe
 oft qualijck-luckende cure worpen op eenige andere
 oorzaccken: als te weten som-tijds op de ommatig-
 hepdt vanden siecken / som-tijds op eenighe ver-
 borghene toouergien / som-tijds oock op eenighe
 Heylighen die vergramt zijn / ende al-soo aue-recht
 toe-schryuen den Heylighen het qualijck lucken / en-
 de hen seluen het wel lucken. Dan weder dat dit
 gheschiedt is bouen den loop der naturen / ghelijck't
 ghebeurt in de dinghen die wy eyghentlijck miracu-
 len noemen / oft dat Godt de naturelijcke dinghen
 al-soo ghenadighlijck heeft gheschickt / ghelijck ghe-
 meynelijck inde tijdelijcke wel-daeden ghebeurt / die
 deur de gebeden van goede menschen verleent wor-
 den (want t'en is niet gheseght dat-men al-tijdt
 mirakel epscht / als men bidt veur de gesondthepdt
 der sieckē) emmers ick hebbe vzijelijck al-sulcke on-
 verwachte verdzijuinge der sieckte derren toe-schry-
 uen den verdiensten der Martelaeren / in wiens by-
 standighepdt ick mijn ghesondthepdt deur het uyt-
 spreken vande belofte hadde gherecommandeert.
 Daer is in mijn lichaem gebleuen eenen tijdt langh
 wel groote swackighepdt van dese sieckte van vier
 maenden / maer sulcke als ghemeynelijck plagh te
 bliuen inde siecken die becomen / naer dat de cracht
 vande

vande sieckte verdzeuen is. Waer-om ick inde ghesondtheydt my ghegunt (die ick tot desen mynen ouderdom toe wel te passe zijnde ben ghenietende) hebbe bekent ende bekenne noch de Goddelijcke wel-daedt my deur de middelinghe der hepligher Martelaeren/ghelijck wel te gheloouen is/verleent. Want daer-om laet ick my deur-staen dat mijn gebeden en andere deur my ghestoort niet eer verhoort en zijn/ deur dat wy onse toe-blught namen tot het onder-standt der Martelaeren/ om dat Godt dese nieuwe borghers sijns Coningh-rijcks / onder de andere ghetuyghenissen hunner heplighheydt / hen oock op deser manieren heeft willen vereeren.

CAPITTEL XIX.

Dat de Godt-vruchtighe menschen som-tijds aen-roepende den eenen Heylighen meer verhoort worden, als den anderen.

Oock en derft niemanden vrendt oft wonder duncken/ al ist saecke dat de gheloouighe menschen deur hunne oft hunner vrienden noodelijckheden Gode ghebeden en beloften offerende / somtijds meer deur het aen-roepē van den eenen Heylighen als vanden anderē / oft meer in d'cen plaetse als in d' andere worden verhoort van Gode: de welke/ gelick S. Augustijn schrijft/ deur sijn wonderlijcke ende onsprekelijcke maght ende goedtheydt / ons vertoont de verdienstē van sijn Martelaers/ daer hy wilt/ als hy wilt/ en soo hy wilt: want hy wel wetet dat ons dit profijtelyck is tot stichtinge van het gelooue Christi/ deur wiens belijdinge sy-liedē gepalsiet zijn. Waer-om oock de selue Doctoor op een plaetse verhaelt van eenē Paulus genoēt/ de welke met sijn suster deur het bloecken van hun moeder

Lib. de
cura pro
mort.
c. 16.

bedan-

bevanghen was met een schroomelijcke bevinghe
 van alle sijn leden / ende naer dat sy besocht hadden
 verschepdene memozen der Heylighen / sonder eeni-
 ghe baete te gheboelen / ten lesten naer d'ij maen-
 den zijn ghecomen binnen de Stadt van Hipponen /
 daer S. Augustijn Biscnop ouer was / en al-daer
 veur de memoze van den heylighen eersten Mar-
 telaer Stephanus zijn beyde met een heerlijck ende
 claer mirakel ghelondt gheworden. Daer oock de
 selue Augustinus naer dat hy dese volghende wooz-
 den vanden veur-seyden Paulus hadde verhaelt :
 Daer-om en hebbe ick elders niet connen ghenesen
 worden / want ick deur Godts beschick bewaert
 wierdt tot dese plaetse: seght daer toe: Iae hy conste
 wel ghenesen worden / maer om onsen t'wille en ist
 niet gheschiedt / dat lichtelijck hadde connen ghe-
 schieden / op dat het soude bewaert worden veur on-
 se ooghen. Deur-waer al-soo heeft Godt doen ter
 tijdt opder aerden willen ver-eeren de ghedenckenis-
 se van sijnen eersten Martelaer / midts de versche
 bindinghe van sijn lichaem / de welcke hem heeft
 gheweerdicht te openbaeren uyt den hemel / doen
 hy was strydende veur sijn glozie. Dese eere heeft
 Godt de Heere ghegunt soo vele andere Martelae-
 ren : hy heeft-se oock willen gunnen aen dese onse
 Martelaers / te weten op dat hy deur het vertoonen
 van ghelijcke wercken soude te kennen gheuen dat
 soo wel dese / als die / zijn uyt-roepers vande selfste
 waerhepdt / ende ghetuyghen van t' selfste ghelooue /
 ende ouer-sulcks deelachtigh vande selfste glozie.
 En wat segghe ick vande Martelaers / ghemercht
 dat Godt oock dier-ghelijcke priuilegie ende prijs
 gheschoncken heeft aen sijn heylighe Confesseuren ?
 Want S. Gregorius in sijn dialogen schryuende
 van eenen clerck die vanden boosen v'pandt ghequelt
 was /

was / ende vele plaetsen der Martelaeren op hope van verlossinghe hadde besocht / ende ten lesten deur de ghebeden vanden H. Abt Benedictus verlost wierdt / seght al-dus : Maer de heplige Martelaers en hebben hem de gaue van ghesondthepdt niet hegheren te gheuen / op dat sy souden toonen hoe groot dat de gratie Godts was in Benedicto.

CAPITTEL XX.

Waer-om dat de Aueteur al-soo miraculeuselijck ghenesen is .

Soo vele als my aen-gaet / waer-om dat Godt my dit alendigh leuen heeft willen verlenghen / is my onbekent : behaluen dat my twee redenen inne-ballē / om de welcke ick met recht magh dencken dat het Gode al-soo heeft belieft / oft om dat ick deur dese sijne groote goedthepdt tot penitentie aenghelockt wesende / mijn leuen voozdt-aen soude beteren / ende met deughdelijcke wercken mijn veurleden fouten soude upt-wischen / ende de gheheele clepne reste mijns leuens bestellende om mijn siele te winnen in sijnen dienst tot salighepdt van mijnen en-naesten soude ouer-bzenghen ende hem opdraghen : oft daer-om veur-waer op dat hy mijnen cleppen dienst een wepnigh soude ghebruycken in het beschryuen vande glozieuse strjden sijner Martelaeren / ende sijn glorie daer deur meer verclaeren. Het welck ick seker hebbe ghearbeydt te doen naer de maght die de selue goedertierene Heere my sijnen dienaer verleent heeft . Nu aen-gheuerckt dat het recht ende billigh is / dat alle goet sal weder-keeren tot sijnen autheur daer't van voozdtel-ghecomen is / soo wil ick dit mijn gheheel werck ende arbeydt /

aen

384 Waerachtighe Hist. van Mart. van Gorcom.
aen hem doot-moedelijck offeren die't ghegunt
heeft / biddende met aller begheerten des herten /
dat dese slechte gifte van my arme sondaer / onder
die grote schencken daer sijnen tempel (welck is de
heylighe Kercke) van vele groote personagien rijc-
kelijck mede begift is / emmers inde minste ende
laetste plaetse ghestelt magh worden. Amen.



AEN